

Weg in Tao

De kunst van innerlijke alchemie

Elly Nooyen

Inhoud

Inleiding	11
Hoofdstuk 1 Tao en Teh	15
1. Tao	17
2. De Teh	22
3. De Teh als net	25
4. De Teh als verbinding	29
5. Teh als eenheid	33
6. Teh als liefde	37
7. De Teh als transformator	41
Hoofdstuk 2 Tao - Kosmos - Mens	47
8. Kosmologie samengevat	49
9. De tijdloze qi	56
10. Het Ene	61
11. De oerchaos	66
12. Oerbeelden	70
13. Spirituele essenties	74
14. Oerzaad	77
15. Het oerbeeld van de mens	81
16. Het taoïstische denken	86
17. De Twee	90
18. De Drie	94
Hoofdstuk 3 Monade - Kosmos - Mens	101
19. De makrokosmos	103
20. Yin en Yang in de makrokosmos	108
21. De mikrokosmos	112
22. De mens als belofte	117

Hoofdstuk 4 Inzicht en Zelfkennis	123	55. Geven en nemen 1.	288
23. Val of ontwikkeling	125	56. Geven en nemen; 2. Het lege hart	293
24. You wei, hebbende handelen; begeerten	130	57. Geven en nemen; 3. Drie wegen	298
25. You wei; onszelf centraal stellen	134	58. Het vierkant zonder hoeken	303
26. You wei; polarisatie en strijd	139		
27. Handelen	144	Hoofdstuk 8 De oorspronkelijke natuur	309
28. De wijze mens	149	59. De qi in beweging brengen	311
29. De verlatene en behoeftige	154	60. De alomvattende code	315
30. Zi Ran	158	61. De eeuwige qi	320
31. Omkeren	162	62. De oorspronkelijke natuur	327
		63. Twee soorten jing	334
Hoofdstuk 5 Het Gereedschap voor de innerlijke alchemie	169	64. De klopp op de poort	341
32. Het lege midden	171	65. De Gele Vrouwe	346
33. Het grote inzicht	176	66. Het innerlijke land	352
34. De poort	180	67. Twee worden tot één	357
35. De basis van de koning	185	68. Monade en microkosmos	362
36. Innerlijke alchemie	190	69. Weerstand ontmoeten	367
37. Drievoudigheid	195		
38. De drie tijdloze schatten	199	Hoofdstuk 9 Transfiguratie	373
39. Ademen door de hielen	204	70. De ketel verwarmen	375
40. Drie schatten in ons lichaam	208	71. Druk op de ketel	380
		72. Het hart van de leerling-wijze	385
Hoofdstuk 6 Weg in Tao	215	73. Sluit de poorten	390
41. Water en vuur	217	74. Spreken	395
42. Tao, de basis van de innerlijke alchemie	222	75. Zelfkennis	401
43. De draad van Tao	227	76. De hitte koelen	405
44. De verborgen verbinding	231	77. Het gouden elixer	410
45. Sluit de poorten	236	78. De gouden pil	415
46. De qi ondersteunen	241	79. De verborgen verbinding	421
47. De qi verhogen	246	80. Verbonden met het Ene	426
48. De hoge waarde van het lage	251	81. De nieuwe Mens	432
Hoofdstuk 7 Blokkades tussen Tao en ons	257	Afbeelding innerlijke land	438
49. Aannemen en verwerpen 1.	259	Nawoord	440
50. Aannemen en verwerpen; 2. Samenbrengen	264	Bibliografie	442
51. Aannemen en verwerpen; 3. Vasten van het hart	269		
52. Kennis en kunnen 1.	274		
53. Kennis en kunnen; 2. Sluiers wegnemen	279		
54. Kennis en kunnen; 3. Het is niet wat het lijkt	283		

Inleiding

'De titel van dit boek, 'Weg in Tao', roept misschien vragen op als: wat is dat voor een weg? Of: Wie gaat er weg in Tao, ben ik dat? Waarom moet er een weg tot Tao gegaan worden? Is Tao dan niet hier?

De oude taoïsten kwamen met een antwoord dat ook in onze tijd verrassend actueel is: 'Wij leven in een wereld die tijdelijk is, maar deze wereld is niet de enige werkelijkheid. Wij maken deel uit van een oneindig groot veld van zijn.'

Tegenwoordig zouden we dit kunnen vergelijken met de reikwijdte van ons gezichtsvermogen. Wij zien maar een minuscuul deel van het gehele elektromagnetisch spectrum. Dit spectrum is maar liefst zo'n tien biljoen keer groter dan ons zichtbare licht (10.000.000.000.000). Dit is zo immens groot dat we ons er amper iets bij voor kunnen stellen.

Zo kunnen we ook naar onze wereld kijken. Wij leven in een veld van bestaan dat gebonden is aan een ruimte, ons universum. Alles daarin is tijdelijk. Daarnaast heeft alles daarin twee kanten, een plus en een min. Maar wat we niet zien is dat ons bestaan ingebed ligt in een spectrum van 'zijn' dat oneindig is. Daarin zijn geen tijd of ruimte, en is niets gepolariseerd. Dit spectrum wordt door de oude taoïsten 'het Ene' genoemd. Het kenmerk van het Ene is dat het Een-zonder-twee is, het is één in zichzelf.

Een-zonder-twee

Ons universum; de aarde; wijzelf

Het Ene staat zó dicht bij Tao, dat beide vaak in één adem genoemd worden. Steeds werkt dóór het Ene heen het mysterie dat wij 'Tao' noemen.

Het Ene doorstraalt het minieme deeltje van het spectrum dat onze tijdelijke wereld is, en het vele dat daarin is.

De mens in onze maatschappij wil zich kunnen ontplooiën, zijn potentie verwerkelijken. Maar hoe kunnen wij dat doen wanneer we ons alleen focussen op dat één biljoenste deel van ons zijn, en niet op het grote geheel waarbinnen we ingebed liggen? Hoe kunnen we ten diepste Mens zijn wanneer we ons wel verbinden met het vele, maar voorbijgaan aan Een-zonder-twee?

De oude taoïsten hadden als antwoord op die vraag: Ga de weg van Innerlijke Alchemie.

Innerlijke alchemie houdt in dat de twee, alle duale aspecten van deze wereld, tot één gemaakt worden. En hierin is de hele mens betrokken: zijn denken, voelen, handelen, maar ook zijn lichaam. De mogelijkheid tot één maken komt vanuit de kracht die van Tao uitgaat. Dit is een kracht die in het midden van al het bestaande verborgen ligt. Bij ons mensen is dat in ons hart.

Het is een wonderlijke weg, want wie deze weg gaat, gaat weg in Tao. Dat houdt in dat alles in ons dat Tao in de weg staat in een alchemisch proces wordt omgezet. Daarin vinden vele transformaties plaats, en dat gaat net zolang door tot we ons bewust worden van Een-zonder-twee, en mogelijk nog lang daarna.

Innerlijke alchemie is het oplossen van iedere vorm van afgescheiden zijn. Geleidelijk, maar vast en zeker. De beoefenaar wordt hierdoor, bij wijze van spreken, als een kleine vonk van een immens groot vuur. En hij straalt het licht en de warmte ervan spontaan weer uit. Dat verandert niet alleen zijn eigen leven, maar werkt ook uit in de gehele tijdelijke wereld. Deze wordt erdoor verwarmd en verlicht en transformeert in zekere mate mee. De innerlijke alchemist gaat zijn weg dan ook nooit voor zichzelf alleen.

Als eerbetoon aan de *Daodejing* van Lao Zi is dit boek in 81 paragrafen geschreven. Iedere paragraaf begint met een regel uit de *Daodejing*, die dan de leidraad vormt voor het thema dat besproken wordt. Een bijpassend gedeelte uit de schatkamer van de vele oude taoïstische geschriften besluit iedere paragraaf.

Op het omslag van dit boek staat in het Chinees:

Wanneer niet-doen wordt gedaan
blijft niets ongedaan

Deze mysterieuze gedachte toont in één enkele zin de basis van de innerlijke alchemie. Wie (de) 'Weg in Tao' gaat, zal ervaren dat alles gedaan wordt.

Elly Nooyen
September 2019

道

tao

Hoofdstuk één Tao en Teh

Tao.
Mysterieuzer dan mysterieus.
Wij staan voor de poort
zoekend naar de sleutel
die we al in handen blijken te hebben.

道 dào	可 kě	道 dào	非 fēi	常 cháng	道 dào
weg	kunnen	weggen, gaan	in geen geval	permanent	weg

Wat Tao is, weet niemand. Tao is niet iets van alles dat we kennen, kunnen weten, berekenen, voelen, bedenken of ons voor kunnen stellen. Tao is Niets. Maar uit dat Niets zijn alle ietsen voortgekomen.

Tao is een onvoorstelbare werkelijkheid.

Wie dit beseft, staat voor de vraag wat dit voor zijn leven betekent. Hierover schreef de oude Chinese wijze Lao Zi zo'n twee en een half duizend jaar geleden een klein boekje van slechts 81 korte gedichten: de Daodejing genaamd. Het boekje (jing in het Chinees) gaat over Tao, (of dao) en de werking die van Tao uitgaat: de Teh genoemd (of de).

Het eerste vers begint met:

Het Dao dat als 'Dao' aangeduid kan worden is niet het permanente Dao. De naam die genoemd kan worden, is niet de permanente naam.
René Ransdorp (uit het Chinees)

Een weg die je wijzen kunt, is niet de eeuwige Weg. Een naam die je noemen kunt, is niet de eeuwige naam.
Teun Tjé (hertaling)

In het gewone Chinees betekent Tao letterlijk 'een weg', maar Lao Zi duidt er een tijdloze energie mee aan. Deze was er al voordat ons universum tot leven kwam en zal er nog steeds zijn wanneer dit ophoudt te bestaan. Tao is 'permanent' in de betekenis van dat het nooit is ontstaan en evenmin zal ophou-

道
可
道
非
常
道

De weg die gegaan kan worden, is in geen geval de tijdloze Weg.

Laozi 1

den te bestaan. Tao is geen object en valt daarom niet te kennen. Het is 'leeg' in de zin van dat het geen vorm heeft, maar is daarentegen 'vol' aan inhoud, want Tao is de bron van alle tijdelijke dingen. Toch is Tao geen persoonlijke god, of een scheppend opperwezen, want deze zijn 'iets'; Tao is niet-iets. Het paradoxale is dat we woorden nodig hebben om te zeggen dat woorden met betrekking tot Tao volkomen ontoereikend zijn. Met woorden onderscheiden we de dingen van elkaar, terwijl Tao van niets of niemand afgescheiden is, het is alomtegenwoordig. Het zou dan ook onzinnig zijn om de naam zelfs maar te noemen, ware het niet dat juist doordat Tao werkzaam is in al het bestaande - dus ook in jou en in mij - het mogelijk is om de werking ervan te leren kennen en er verbinding mee te maken. Daarom kunnen we Tao niet onbesproken laten.

Door ons op onpersoonlijke wijze open te stellen voor deze energie, deze Tao, kan er contact mee gemaakt worden. Deze klinkt dan door in alles in en buiten onszelf. Maar de paradox bestaat erin dat wie denkt Tao te pakken te hebben, met lege handen blijkt te staan. We hebben weliswaar woorden nodig om ermee naar het bestaan van Tao te verwijzen, maar door woorden is Tao niet te kennen.

De Daodejing wordt ook wel kortweg de 'Laozi' genoemd. In Laozi 1 wordt even verderop gezegd:

Blijf je altijd vol verlangens, dan zie je slechts wat je beoogt.

Kristofer Schipper (uit het Chinees)

Wie steeds begerig streeft zal slechts de buitenkant aanschouwen.

Paul Salim Kluwer (hertaling)

Dit zou ons kunnen ontmoedigen want er wordt mee bedoeld dat wie naar Tao verlangt, juist door zijn verlangen alleen ziet wat hij zelf wil zien: hij of zij projecteert zichzelf op Tao. Wie erover spreekt, denkt dan ook ten onrechte te weten, want Tao is onkenbaar. Wie naar Tao verlangt, staat als het ware voor een gesloten poort, terwijl hij naarstig op zoek is naar de sleutel. Dit zou een uitzichtloze situatie zijn, ware het niet dat enkele regels verderop in vers 1 wordt gezegd: (zie volgende pagina)

De sleutel tot de toegangspoort blijkt te bestaan in het niet langer meer koesteren van welke begeerte dan ook. Dit blijkt

Daarom kan alleen hij, die zijn zinnelijke begeerten heeft overwonnen, dat onuitsprekelijke beleven.

E.J.Welz (uit het Chinees)

Daarom zullen zij die eeuwig zonder begeerte zijn, op deze manier zijn fijnzinnigheid waarnemen.

Robert G. Henricks (uit het Chinees)

gemakkelijker gezegd dan gedaan, want we hebben nu eenmaal begeerten en verlangens en komen er niet vanaf door te besluiten ze uit alle macht te bestrijden, want geen begeerten willen hebben is immers ook een vorm van begeerte. Het lijkt of de sleutel niet bij het slot past. Dit is echter niet het geval; we maken alleen de vergissing dat wij het zijn die de poort kunnen openen. We zijn immers gewend om als we iets willen bereiken, actie te moeten ondernemen. Ook oordelen we vaak onbewust over ons eigen gedrag. Op die manier maken we zonder er erg in te hebben onderscheid: aan de ene kant heb ik mijn begeerten (*fout*), en aan de andere kant moet ik die kwijt zien te raken (*goed*).

Kort gezegd gaat de hele Daodejing over hoe wij iets van de werking van Tao kunnen leren kennen. Steeds wordt de lezer geplaatst voor de misvatting dat hij denkt iets te moeten doen. Het omgekeerde is echter het geval: we moeten juist iets niet-doen: niet uitgaan van onszelf en van onze opvattingen over goed of slecht. Wij zijn niet 'slecht' of verwerpelijk, maar wanneer we te veel op onszelf zijn gericht, isoleren we ons van onze natuurlijke, spontane verbinding met Tao, en dan lopen we vast in onszelf.

In verband met het bestaan van onze vele verlangens biedt Laozi 19 een verrassend perspectief:

Ziet uzelf in uw (oorspronkelijke) eenvoud en behoud uw (oorspronkelijke) puurheid.

Henri Borel (uit het Chinees)

Houd je aan de ongeverfde zijde en het ruwe hout

Baker en Wilkes (hertaling)

Lao Zi zegt niet: 'Concentreer je op het probleem 'mijn begeerten' en los het op', maar hij zegt: 'Zie jezelf zoals je oorspronkelijk bent'. Dat houdt in: verbonden met Tao, want de termen 'ongeverfde zijde' en 'het ruwe hout' zijn verwijzingen naar Tao.

Oorspronkelijk komt al het bestaande uit Tao voort, en wij mensen dus ook, hoewel niet in de stoffelijke vorm die we nu

hebben, maar als een concentratie van pure, zuivere energie, die niet in zijn tegendeel kan verkeren. Dat is onze oorspronkelijke natuur en deze leeft nog steeds in ons hart, zij het diep verborgen. Daarop kunnen we ons richten en wanneer we dit zonder verwachtingen doen, ontstaat er openheid in ons bewustzijn.

Dit onvoorwaardelijk openstellen is in het taoïsme een centraal thema. Het wordt genoemd: *wu wei*; het doen van het niet-doen. Dat houdt niet in dat we de zaak rustig op zijn be- loop kunnen laten vanuit de idee dat iedere actie per definitie ‘verkeerd’ zou zijn. Zou dit het geval zijn, dan zou alles en iedereen allang één zijn met de Tao-energie. Het paradoxale van het niet-doen is dat er juist een heleboel ‘moeite’ wordt gedaan. Eerst moeten we het aandurven om onze zo menselijke begeerten - zonder oordeel - onder ogen te zien. Vervolgens vraagt het inspanning om de bewuste keuze te maken om onze begeerten niet te gaan bestrijden; we zijn immers niet in staat om onszelf aan de haren uit het moeras te trekken. Het enige dat we kunnen doen, is ons tot het alomtegenwoordige Tao richten. En tot slot is het best lastig om dan te ervaren én te leren accepteren dat onze begeerten hierdoor niet ogenblikkelijk zullen verminderen. Ons tot Tao richten is geen wondermiddel om een beter mens te worden, maar houdt in dat we ons in een proces van ingrijpende veranderingen bevinden. Hierdoor gaat de poort tot het mysterie van Tao ongemerkt stukje bij beetje open. Maar niet om de mens die we waren door te laten, want die is dan volkomen veranderd. De Vlaamse sinoloog prof. dr. Ulrich Libbrecht zegt hierover:

Opgepast, tao is geen via strata, een bestrate weg die daar weg ligt te wezen ook als niemand erover loopt. Tao is de weg die een vogel door de lucht te- kent: vogel weg, weg weg! Je weg rolt dus achter je als een loper op; daarom kan je niet terug. Dat betekent voor taoïsten dat jij niets anders bent dan je eigen weg, je eigen tao: samen met je weg verdwijnt je zelf.¹

De mens die op zichzelf gericht is, staat voor een gesloten poort, maar voor wie zijn ik kan vergeten, blijkt dat de poort nooit gesloten was. Wie minder wordt, zal Tao vinden.

Dat Tao ‘te vinden’ is, is mogelijk door de werking, de kracht, de capaciteit of het vermogen die van Tao uitgaan (ook hier

schieten woorden tekort). Deze wordt ‘de Teh’ genoemd. De Teh is onlosmakelijk met Tao verbonden, zoals de straling die van de zon uitgaat, niet los kan staan van de zon. De Teh is dan ook – evenals Tao – alomtegenwoordig. Maar terwijl Tao altijd in het verborgene blijft, is de Teh te ervaren. Het is door de werking die van Tao uitgaat, dat wij in staat zijn om te veranderen van een mens die zichzelf centraal stelt, in een die zich bewust wordt van zijn oorspronkelijke natuur. In de volgende paragrafen bespreken wij wat de Teh allemaal inhoudt. Naast de Daodejing zijn er verschillende andere taoïstische geschriften bewaard gebleven. De meest bekende daarvan is die van Zhuang Zi (ca. 369 v.Chr. - 286 v.Chr.). Hij verhaalt in rake en vaak humoristische taal over mensen die Tao zoeken. Eén verhaal gaat over een zogeheten Riviergraaf, die op zoek is naar Tao. In de herfst vloeien er vanaf de hoge bergen veel kleine beekjes in hem uit, waardoor hij aanzwelt en steeds breder wordt. Hij vindt zichzelf dan ook heel wat. Dit verandert wanneer hij tenslotte de eindeloos uitgestrekte Noordelijke Wereldzee ziet liggen; hij beseft dan dat zijn grootheid maar betrekkelijk is. De god van de Noordelijke Wereldzee ziet hem en zegt:

Dat je met een kikker in een put niet over de zee kunt praten, komt omdat hij begrensd wordt door een ruimte.

Dat je met een zomerinsect niet over ijs kunt praten, komt doordat hij vastzit aan een tijd.

Dat je met bekrompen geleerden niet over Dao kunt praten, komt omdat ze gebonden zijn aan een leer.

Nu je buiten je oevers bent getreden en je blik hebt gericht op de grote zee, weet je dat je schamel bent, en kan er met jou over het Grote Beginsel gepraat gaan worden.²

1. Ulrich Libbrecht, Een glimlach uit het Oosten, p. 36, Davidsfonds, 2006.
2. René Ransdorp, Zwervend met Zhuang Zi, p. 92, Uitg. Damon, 2007.

道

2 De Teh

有 yǒu	名 míng	萬 wàn	物 wù	之 zhī	母 mǔ
bestaan, zijn	noemen	tienduizend	dingen	3e pers.	moeder

有名萬物之母

Tao en Teh zijn zoals eerder gezegd onlosmakelijk met elkaar verbonden, maar terwijl Tao altijd in het verborgene blijft, is de Teh voor ons soms heel even ervaarbaar. Dit is mogelijk doordat de Teh zich manifesteert in alles wat bestaat. De Teh vormt een verbindingsweg tussen Tao en de zogeheten ‘tien-duizend dingen’ in ons universum (de term waarmee in het taoïsme alle levende en niet-levende wezens worden aangeduid).

Wanneer we op onszelf gericht zijn, zoals vaak het geval is in het gewone dagelijkse leven, merken we de werking van de Teh niet op. Maar wanneer we innerlijk stil worden doordat ons denken, willen en voelen voor een moment tot rust zijn gekomen, kunnen we er iets van ondergaan. Dit kan bijvoorbeeld wanneer we beseffen hoe groot het wonder van de natuur is, of als we in een donkere nacht naar het universum kijken, of tijdens diepe stilte. Steeds wanneer we – al is het maar voor even – niet op onszelf gericht zijn, ontstaat in ons hart en hoofd een open ruimte waarin de tijd niet meer lijkt te bestaan en waar de grenzen tussen ons ik en onze omgeving zijn weggevallen.

Dan kan het een enkele keer gebeuren dat zich aan ons iets manifesteert dat klaar en helder is, maar waar we moeilijk woorden aan kunnen geven. Terwijl onze ogen niets zien, en onze oren niets horen, mogen we heel even een afglans van het mysterie schouwen. Daarna sluit de open ruimte zich

Bestaan is de naam voor de moeder van de tienduizend dingen.

Laozi 1

weer en keren we terug naar ons dagelijkse bestaan. Wat blijft, is de onuitwisbare herinnering aan iets dat van wezenlijk belang is.

Een dergelijke beleving betekent echter niet dat we Tao hebben ervaren, want deze is en blijft altijd in het verborgene, maar we mochten heel even een glimp opvangen van de werkzaamheid ervan: de Teh.

De Teh is een stil-makend wonder.

De Teh wordt wel gezien als de symbolische moeder van al het bestaande, want de werking die van de Teh uitgaat, is als voedende energie werkzaam in de tienduizend dingen. Hierdoor kan alles zich op zijn eigen manier ontwikkelen.

德 Het Chinese karakter voor Teh betekent: deugd, capaciteit of werking. Het is samengesteld uit vijf andere karakters: links zien we het karakter voor ‘stappen’ en rechts (van boven naar beneden) de karakters voor ‘verbinding’, ‘netwerk’, ‘eenheid’ en ‘hart’. De betekenis van ieder afzonderlijk karakter maakt iets duidelijk over de grootsheid van de Teh (deze worden in de paragrafen 3 t/m 7 nader toegelicht). Dit gaat echter alleen op voor de manifestatie van Tao in ons zonnestelsel, en meer bijzonder bij ons op aarde. Over de werking van Tao in andere zonnestelsels, of zoals deze buiten ons universum werkzaam is, kunnen wij niets zeggen.

Karakters zijn in het oude China heilig, omdat ze worden gezien als een kunstzinnige uitdrukking van de werking van Tao in de kosmos. Deze werking is alomtegenwoordig in zowel het hele grote, zoals het universum of de macrokosmos, als in het hele kleine, de ontelbaar vele microkosmoi. Wij mensen zijn een afspiegeling van de macrokosmos en worden in het taoïsme gezien als een microkosmos.

De Teh vormt een verbindingsweg vanuit Tao tot al het bestaande, ook wanneer we ons daar niet van bewust zijn, want de kracht van de Teh maakt het leven mogelijk. Het karakter voor Teh drukt uit op welke manier Tao de tienduizend dingen via de Teh tegemoetkomt, maar ook op welke manier

deze tienduizend dingen Tao kunnen naderen; want de Weg is nooit als eenrichtingverkeer.

De Teh is de uitvoerende energie van Tao.

Tot besluit van deze paragraaf een stukje uit de Zhuangzi waar meer specifiek gesproken wordt over het verband tussen Tao, de Teh en de mens:

De Meester zegt: 'Het is Tau, dat alle dingen draagt en overspant. Hoe machtig is het in zijn overweldigende stroom. Daarvoor moet de hoge mens alles wegvagen uit zijn geest. Doen zonder te doen, dat wordt hemels genoemd. (...)

Mensen lief te hebben en de schepselen wel te doen, heet welwillendheid.

Te doorgronden, waarin het verschillende een is, heet grootheid van ziel.

Gedrag dat vrij is van de zucht boven anderen uit te blinken, is verhevenheid.

Vast te houden aan Deugd [Teh] heet de leidende richtlijn, eenheid met Tau heet volledig te zijn en niets uiterlijks toelaten om de wil te binden is volkomenheid.

Als de hoge mens dit begrijpt, houdt hij al het bestaande omvangen in zijn ziel en toont hiermede de verhevenheid van zijn geest.³

3. J.A. Blok, Uit de werken van Tsjwang-Tze, p. 34, N. Kluwer, 1951.

De Teh als net

道 dào	生 shēng	之 zhī	德 dé	畜 xù	之 zhī
tao, weg, pad	voortbrengen	3e pers.	teh, capaciteit	grootbrengen	3e pers

德 In het midden van het Chinese karakter voor Teh staat het karakter voor net, in de zin van bijvoorbeeld visnet of weefsel (het zwarte gedeelte). De Teh doordringt de hele kosmos, dus ook alle tienduizend dingen, met een zeer fijnmazig netwerk, bestaande uit pulserende energiegolven. Deze golven hebben talloze nuanceringsen van vibraties, maar zijn volkomen met elkaar verbonden. Deze vormen een oneindige hoeveelheid onzichtbare verbindingswegen tussen de Teh en alles wat zich in ons universum bevindt of zich daarin nog zal gaan ontwikkelen. De tienduizend dingen zijn niet kant en klaar in het universum gekomen, maar maken een ontwikkelingsproces door. De Teh in diens hoedanigheid van onstoffelijk weefsel bevat dan ook een oneindige hoeveelheid informatie met betrekking tot de tienduizend dingen. Dit fijnmazige weefsel houdt hen echter niet gevangen, zoals een visnet, maar vormt een voedende omhulling, zodat alles zich naar de eigen aard en mogelijkheden kan ontwikkelen. In de tijdloze energie van de Teh gaat nooit iets verloren.

Wij zijn door dit weefsel, door deze energie niet alleen verbonden met andere mensen, maar ook met de aarde, de planten en de dieren, de bergen en de zeeën. Tegelijkertijd zijn we door het weefsel, of het netwerk van de Teh, ook verbonden met het zonnestelsel, met sterrenhopen en nevels, ja met alles in het universum, niets of niemand uitgezonderd.

Lao Zi spreekt over dit netwerk in vers 73:

Het net des Hemels is ontzaglijk, het is los
maar ziet niets over het hoofd.

B.J. Mansvelt Beck (uit het Chinees)

Het net van de Hemel is onmetelijk groot.
Hoe wijd ook zijn mazen, ontglippen doet
hem niets.

Hans van Pinxteren (hertaling)

De begrippen groot en klein zijn in dit verband natuurlijk zeer relatief. Lao Zi bedoelt dat het netwerk levensbepalend is doordat het alles omvat, doorstraalt en doordringt, en op deze manier voedt met tijdloze energie.

Dit alles beseften de oude Chinese wijzen intuïtief. De immense verbondenheid van alles begint nu ook door te dringen tot de moderne westerse wetenschap. De theoretisch natuurkundige prof. dr. Robbert Dijkgraaf zegt:

*Mijn stelling is dat in de wereld alles veel meer met elkaar verbonden is dan we denken. Het is ons hoofd, ons brein, dat probeert alles te scheiden. Het is behulpzaam als we zeggen: we hebben de boom, het gras, het huis. Maar in werkelijkheid zit het veel ingewikkelder. Waar houdt die boom precies op? En hoe zit dat met die lucht. De wereld is veel meer verstrengeld. Het is aan ons om dat alles te verkennen.*⁴

Dit gaat op voor zowel de macrokosmos als de microkosmos. Wat betreft ons mensen: wij zijn een wereld in het klein. Ook in ons verbindt het netwerk, de vibratie, de energie van de Teh, alles met elkaar: niet alleen alle cellen in ons lichaam, maar ook de interactie daarvan met ons denken, voelen, willen en begeren. Onze microkosmos bevat als het ware een mini-netwerk waarbinnen alles met elkaar samenhangt en door de Teh geactiveerd wordt.

Hoe we ons voelen, heeft invloed op onze organen; bij opwinding of heftige emotie gaat onze hartslag omhoog en ademen we sneller. Is het gevaar geweken, kunnen we ontspannen, gaan we rustiger ademen en dalen hartslag en bloeddruk. Het netwerk in onze microkosmos staat niet op zichzelf, want het maakt deel uit van het grote weefsel. Dit houdt in dat alles wat wij doen of laten, wat wij denken, voelen of willen, niet alleen veranderingen in onze microkosmos teweegbrengt,

maar tegelijkertijd ook minieme veranderingen in de vibratie van het interkosmische netwerk veroorzaakt.

Deze mening is ook de celbioloog prof. dr. Bruce Lipton toegedaan:

*De huidige grensverleggende wetenschap wijst uit dat alles altijd overal is, en dat ons individuele bewustzijn dingen uit deze kosmische soep plukt en ze een plaats toekent in de ruimtetijd. Het is pure dwaasheid om de kracht van het veld te negeren omdat we er geen verklaring voor hebben.*⁵

Alle tienduizend dingen maken in de loop van vaak vele tijdperken een proces door van geleidelijke ontwikkeling. Wat ons mensen betreft: we hebben al een lange evolutie achter de rug, maar het einde ervan is nog niet in zicht. De mogelijkheden waarover we in potentie beschikken, zijn slechts gedeeltelijk tot ontplooiing gekomen. Wij hebben ons zodanig ontwikkeld dat we ons staande weten te houden in de strijd om het tijdelijke bestaan hier op aarde. In een latere fase ontwikkelden we ons tot mensen met een unieke persoonlijkheid met geheel eigen kenmerken. We koesteren niet alleen onze meningen, maar verdedigen deze ook, wat vaak gepaard gaat met veel strijd en geweld, omdat onze belangen zo verschillend lijken. Wat echter in ons nog 'in de groei' is, is het besef van onze verbondenheid met alle andere tienduizend dingen, en hoe we daarnaar kunnen handelen zonder anderen of de aarde schade toe te brengen. Daarnaast zijn we in staat om ons bewust te worden dat we verbonden zijn met 'iets' dat boven ons persoonlijk belang uitgaat, en dat ruimte en tijd overstijgt: de Teh.

De Teh is zonder enig eigenbelang, zonder strijd, en brengt niets of niemand schade toe. Het oordeelt niet, maar omvat al het bestaande met een onvoorwaardelijke acceptatie voor ieders eigenheid. Wat ons mensen betreft: welke beslissingen we ook nemen - zelfs wanneer deze puur op ons eigenbelang zijn gericht of strijd veroorzaken - het netwerk van de Teh houdt ons te allen tijde omvat en geeft alles en iedereen wat het nodig heeft.

Deze energie wordt ook wel 'qi' genoemd, dat onder meer levensadem, of levensenergie betekent. Qi is het meest fundamentele concept van de Chinese kosmologie. Door qi zijn wij

in staat om tot een volledige mens te groeien, een die zich ontwikkelt tot een spiritueel wezen, terwijl hij of zij midden tussen de tienduizend dingen leeft en werkt.

De Teh maakt een ontwikkeling tot volledige mens mogelijk.

Tot slot een citaat uit een ander taoïstisch geschrift: de Lie Zi genaamd. Daarin wordt over de qi gesproken. Hieronder wordt niet de Teh, maar de levensenergie van het lichaam verstaan.

Mijn lichaam is in harmonie met mijn bewustzijn, mijn bewustzijn is in harmonie met mijn qi, mijn qi is in harmonie met mijn geest, en mijn geest is in harmonie met het Niets.

Als ik word beroerd door het onbeduidendste ding, door de flauwste klank – het doet er niet toe of het van ver komt, buiten de acht wildernissen, of van dichtbij, tussen de wenkbrauwen en wimpers – dan kén ik het ook. Ik weet echter niet of ik het heb waargenomen met de zeven openingen in mijn hoofd en mijn vier ledematen, of dat ik het ken via mijn hart, mijn buik en mijn inwendige organen: het is kennis die spontaan komt.⁶

4. J.A. Blok, Uit de werken van Tsjwang-Tze, p. 34, N. Kluwer, 1951.
5. Bruce Lipton, Spontane evolutie, Ankh-Hermes, 2013.
6. Jan De Meyer, De geschriften van Liezi, hfdst. 4, p. 117-118, Augustus, 2008.

De Teh als verbinding

明 míng 白 bái 四 sì 達 dá 能 néng 無 wú 知 zhī 乎 hū
helder, volmaakt, inzicht vier doordringen in staat zijn zonder kennis vraagteken

德 Helemaal bovenin het Chinese karakter voor 'Teh' staat het karakter voor tien. Het is het symbool voor volledigheid. Vier richtingen zijn met elkaar verbonden door het midden, dat als de vijfde richting wordt beschouwd.

Binnen het grote en levende netwerk waarmee de Teh alles in het universum met elkaar verbindt, kruisen de energiebanen elkaar onophoudelijk. Op die punten ontstaan energieconcentraties. Dit is ook het geval in onze microkosmos: in het midden daarvan vibreert een concentratie van tijdloze, niet gepolariseerde energie, als een tao-punt of reflectie, als een roos of lotus – geen metafoor doet recht aan de grootsheid van dit mysterie.

Dit punt bevindt zich in ons hart. We dragen een vonk van het tijdloos Tao in ons midden en de energie van de Teh doorstraalt ons hele wezen tot in de kleinste delen van de microkosmos. Wanneer we ons daar enigszins van bewust worden, staan we symbolisch op een punt waar twee wegen elkaar kruisen: een horizontale en een verticale. Beide hebben twee richtingen. De horizontale weg verbindt ons met de tienduizend dingen die allemaal zowel een plus- als een minpool hebben. De verticale weg verbindt ons met Tao, dat niet gepolariseerd is. In een naar 'beneden' gerichte energie komt de Teh naar ons toe, en in een naar boven gerichte krachtstroom stelt deze

明
白
四
達
能
無
知
乎

Volmaakt inzicht hebben in de aard van de vier richtingen. Kun je dan zonder kennis zijn?

Laozi 10

ons in staat om terug te keren tot Tao. Dit is mogelijk door het Tao-punt in ons hart.

Een mens heeft niet al zijn energie nodig om te kunnen overleven en zijn soort in stand te houden, maar houdt nog wat over. Dit overschot wordt 'vrije energie' genoemd.⁷ Daarover kunnen we naar eigen goeddunken beschikken.

Kiezen we voor dat wat de tienduizend dingen ons te bieden hebben, dan staan we op de horizontale weg. Langs deze weg vinden zowel persoonlijke als maatschappelijke en filosofische ontwikkelingen plaats. Wanneer we ons bewust worden van het tijdloze in ons, kunnen we onze vrije energie ook inzetten voor het tot bloei brengen van de spirituele mens die wij in potentie zijn, want de kiem daarvan bevindt zich in ons. Dan stroomt de energie verticaal.

De keuze is aan ons.

Het is kenmerkend voor het taoïstische denken dat het aan beide energiestromen een gelijke waarde toekent. De hele kosmos wordt gezien als een immens grote Tao-dynamiek, waarin de Teh in alle ritmen werkzaam is. Dit houdt in dat de Teh zowel kracht geeft om de tijdelijke dingen tot ontwikkeling te brengen, als de mogelijkheid biedt om het tijdelijke met het tijdloze te verbinden. Voor ons betekent dit dat de Teh nooit zal ingrijpen, welke keuze we ook maken. De Teh is niet dwingend, en belooft noch straft wie dan ook. Wij als kleine mensen in dit immens grote universum hebben de horizontaal stromende energie nodig om ons ervan bewust te worden wie we zijn en op welke manier we leven; deze stroom is onze leerschool. Pas wanneer we dit beseffen, kunnen we ons bewust worden van de verticale stroom, die ons de mogelijkheid biedt om volledig mens te worden. Een mens die – levend temidden van de tijdelijke dingen – zijn spirituele potentie verwerkelijk.

Vaak wordt gedacht dat deze ontwikkeling sneller of beter zal verlopen, wanneer we het horizontale leven vaarwel zeggen om ons helemaal in de verticale stroom te kunnen storten. Maar dan zouden we – heel dualistisch – de ene stroom, als niet van belang zijnde, afdanken om de andere te bevoorstellen. Beide stromen zijn echter uitdrukkingen van de werk-

zaamheid van Tao in de kosmos en we hebben ze beide nodig. In de verticale stroom worden we ons bewust van onze spirituele potentie, maar in de horizontale stroom leren we om deze waar te maken. Hoewel de twee stromen en de vier richtingen van elkaar verschillen, is de ene daarom niet beter dan de andere. Dit komt tot uitdrukking in het karakter voor tien (十), dat helemaal bovenaan in het karakter voor Teh staat. Het getal tien symboliseert in China de volledigheid in twee dimensies.

Al of niet toevallig wordt hierover ook in het tiende vers van de *Laozi* gesproken:

Zijn klaarte en schijn gaan tot het einde van de vier windstreken, maar hij volhardt in onbekend blijven. Hij brengt ze voort, hij hoeft ze, Hij brengt ze voort maar beschouwt ze niet als zijn eigendom. Hij bewerkstelligt maar is daar niet afhankelijk van. Hij doet groeien maar snijdt daar niet in. Dat heet 'de Kracht van het duister'.	Terwijl zijn licht de vier windrichtingen doordringt, kan hij onwetende zijn. Hij geeft leven en onderhoudt. Hij brengt voort en rekent niet als eigen. Hij doet en steunt er niet op. Hij kweekt op en is niet als meester. Dit heet de ondoorgrondelijke Deugd.
B.J. Mansvelt Beck (uit het Chinees)	J.A. Blok (hertaling)

In het citaat bovenaan deze paragraaf wordt de vraag gesteld of je volmaakt inzicht kunt hebben in de aard van de vier richtingen en toch zonder kennis kunt zijn. 'Zonder kennis zijn' betekent bij Lao Zi: geen vooropgezette bedoelingen hebben, bijvoorbeeld om Tao te bereiken, verlicht te worden, of bevrijd te zijn van de akeligheden van deze wereld. Om te onderzoeken wat onze doelstellingen zijn, stellen de oude Chinese wijzen ons steeds vragen als: laten we ons voorstaan op de dingen die we doen? Identificeren we ons met wat we zijn, doen of voelen? Vinden we onszelf onbewust toch een beetje beter dan een ander? Of handelen we spontaan zonder eigenbelang? Het gaan van de Weg vraagt voortdurend om zelfinzicht en onderzoek naar onze werkelijke motieven.

De Teh is de verbindingsweg tussen Tao en ons.

Zhuang Zi zegt over een mens die op dit beschreven kruispunt van wegen staat:

Zodoende was hij één met wat hij prettig vond, en ook één met wat hij niet prettig vond.

Met zijn een-zijn was hij een, en met zijn niet een-zijn was hij ook een.

In zijn een-zijn was hij de metgezel des hemels, in zijn niet een-zijn was hij de metgezel van de mens.

Wanneer hemel en aarde elkaar niet overvleugelen – dat is wat genoemd wordt: de ware mens.⁸

7. Deze term is afkomstig van de sinoloog prof. dr. Ulrich Libbrecht; hij licht deze in al zijn werken toe.

8. Schipper, Zhuang Zi, de volledige geschriften, hfdst. 6/1 p. 108, Augustus, 2007.

De Teh als eenheid

載 zài onderhouden	營 yíng verwijst naar spirituele ziel	魄 pò fysieke ziel	抱 bào koesteren	一 yī het ene
----------------------	---	----------------------	--------------------	-----------------

能 néng in staat zijn tot	無 wú zonder	離 lí scheiden, afwijken van	乎 hū vraagteken
-----------------------------	----------------	--------------------------------	--------------------

De twee stromen van de Teh – de horizontale en de verticale – concentreren zich in de mens tot twee bewustzijns-kernen, ook wel zielen genoemd. De ziel die met de horizontale stroom is verbonden, wordt 魄 pò genoemd. Deze is gebonden aan ons fysieke en tijdelijke bestaan. De ziel die met de verticale stroom is verbonden, wordt in dit vers 營 yíng genoemd. Deze is één met de tijdloze energie van de Teh en wordt ook wel de spirituele ziel genoemd (later wordt dieper ingegaan op de specifieke functies van beide zielen).

Wij zijn van nature geneigd om de tijdelijke wereld te zien als een die los staat van de tijdloze wereld. In vers tien worden ons echter drie vragen gesteld waaruit blijkt dat dit anders ligt. De eerste vraag is of wij in staat zijn om onze spirituele ziel te onderhouden, deze datgene te geven wat ze nodig heeft. Als tweede wordt ons de vraag gesteld of we onze fysieke ziel kunnen koesteren. Zij is een kostbaar instrument en dient beschermd te worden tegen onnodige belastingen. De derde vraag is de meest belangrijke: kunnen wij van beide één maken zodat ze niet uit elkaar gaan?

德 De eenheid die hier wordt bedoeld, is non-duaal. Dit is in het karakter voor Teh terug te vinden in het karakter voor één, of eenheid. De Teh is niet gepo-

載
營
魄
抱
一
能
無
離
乎

Je hemelse en aardse ziel vasthouden en één maken, zodat ze niet uit elkaar gaan: kun je dat?

Laozi 10

lariseerd, is één in zichzelf, terwijl deze toch in onze wereld van dualiteit werkzaam is, ja zelfs alle leven in de tijdelijke wereld mogelijk maakt. De vragen die in dit vers aan ons gesteld worden, verwijzen naar een proces dat in het taoïsme 'innerlijke alchemie' wordt genoemd, wat inhoudt het één maken van de twee.

De Vlaamse sinoloog dr. Dan Vercammen zegt hierover:

En uiteindelijk gaat het dan om een soort van eenmakingsproces, een hereniging met alles.

Dat noemt men in het Chinees 一 yi, één maken, verenigen, herenigen. Een praktijk die je terugbrengt naar een meer oorspronkelijke toestand, naar een eerste toestand, een 元 yuan of primaire toestand. Uiteindelijk brengt je dat dichtbij Tao, bij de weg, het pad, of hoe men dat ook aanduidt.⁹

Wij hebben de neiging om tussen alles een scheiding aan te brengen. Wanneer we denken en spreken, creëren we de illusie dat er een verschil is tussen onszelf en de wereld om ons heen. Dan leven we vanuit een beperkt bewustzijn en interpreteren de dingen vanuit ons persoonlijk perspectief. Wanneer we onze persoonlijke visie echter kunnen relativiseren, ontstaat een ruimere gewaarwording, en daarin ervaren we dat we deel uitmaken van een groter geheel.

Wanneer we in staat zijn om onszelf een moment los te laten, ontstaat een grote en vrije ruimte waarin het verschil tussen ik en de ander niet meer als zodanig ervaren wordt. Daarin daagt het inzicht dat het 'lagere' ingebed ligt in het 'hogere' en dat de fysieke ziel verbonden is met de spirituele ziel. Dit vraagt om onze medewerking. We worden uitgenodigd om zodanig te leven dat ons bewustzijn ruim en open blijft, zodat er een voortdurend besef is van de spirituele ziel. Dit is mogelijk wanneer wij leren om onze persoon niet centraal te stellen. Dit doen we door 'niet te doen', het bekende wei wu wei. Deze manier van leven vormt de basis van het proces van 'innerlijke alchemie'. In dat proces verandert hij, of zij, van een op zichzelf gericht mens tot wat genoemd wordt 'een onsterfelijke'. Dat daarmee niet de tijdelijke mens wordt bedoeld, blijkt al uit het gegeven dat de voorwaarde om een onsterfelijke te worden een niet op het persoonlijk belang gericht handelen is.

Daarbij staat een mens steeds opnieuw voor de vraag hoe hij, die deel uitmaakt van de dualiteit, uitdrukking kan geven aan zijn verbinding met de ultieme eenheid. Dit doet hij wonderlijk genoeg door gewoon te doen wat hij te doen heeft, maar nu vanuit een dieper bewustzijn. Naarmate hij of zij de weg van niet-op het persoonlijk belang gericht handelen vervolgt, verruimt zich dit bewustzijn al verder en verder. De eigen persoon wordt dan spontaan niet meer als dóel van het alchemische proces gezien, maar als middel. Hij of zij weet zich dan een medewerker aan de werkingen die van het onnoembare Tao uitgaan.

De Teh verbindt ons met de eenheid.

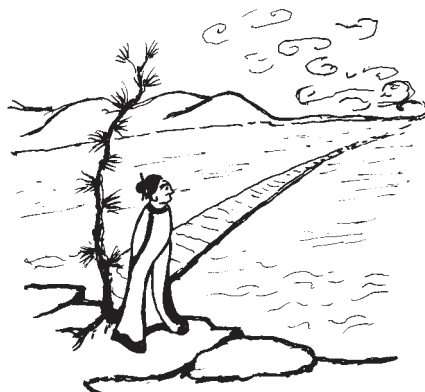
Tot slot een verhaal uit een taoïstisch geschrift dat wordt toegeschreven aan Lao Zi. De oorsprong ervan is niet bekend, het werd eeuwenlang mondeling overgeleverd. De in onze tijd levende Chinese taoïstische meester Hua Ching Ni heeft deze overlevering vanuit zijn eigen visie op schrift gesteld. Hieruit volgt een gedeelte van de 31e paragraaf.

Gewaar zijn van de aanwezigheid van de ene is iets als het gadeslaan van de weerspiegeling van de maan in het oppervlak van een meer. De maan bevindt zich niet in het meer, maar men zegt dat men hem daar ziet. Als er toevallig een wolk voor de maan schuift, zegt men dat hij uit het meer is verdwenen, maar in werkelijkheid is hij niet van plaats veranderd.

De relatie tussen de universele ziel en de individuele ziel is dezelfde als die tussen de maan en het meer. Spirituele veiligheid is er altijd, maar de wolken van de geest scheppen de fenomenen van de schijnbare scheiding. De ware natuur van het universum bestaat altijd op zichzelf, en reageert zonder uitzondering op het serieuze en rechtstreekse gewaarzijn van een individu. Als iemand inderdaad gewaar is, beseft hij dat de ene niet alleen op momenten van gewaarzijn komt. Als je geest verontrust of verward is lijkt de ene te verdwijnen, maar je ware natuur is niet vertrokken. Je scheidt de duisternis die het licht overschaduwde dat er altijd is om je ziel te ondersteunen.

Die dubbele visie van de geest maakt dat mensen onheil, strijd, ellende en tragedies scheppen. De bron van alle ellende is het koppige vasthouden van het individu aan het zelf dat hem scheidt van zijn integrale natuur. De universele weg kiest niet voor de een en niet voor de (een) ander.¹⁰

⁹. Dan Vercammen, symposiumbundel: De wijsheid van het grondeloze tao, p.26, Rozekruispers, 2013.
¹⁰. Hua Ching Ni, Hua Hu Tsjing, uitspraken van Lao Tze volgend op de Tau Te Tsjing, Miranda, 1997.

De Teh als liefde

修 xiū cultiveren	之 zhī het	於 yú ten bate van	天 tiān 下 xià hemel-onder: al het bestaande	其 qí die, dat
德 dé teh	乃 nǎi daarop	普 pǔ alom		

德 Helemaal onderaan in het karakter voor Teh staat het karakter voor 'hart'. In het westen is het hart het symbool voor gevoelens, maar in het oude China ervoer men het hart als de plaats waar zowel het denken en het voelen als ook de daaruit voortkomende acties met elkaar verbonden zijn.¹¹ Ons hart wordt gezien als een plaats waar de Teh het meest merkbaar op ons inwerkt en ons leert hoe we onbaatzuchtige mensenliefde kunnen ontwikkelen. Opvallend is dat de oude taoïsten het hart niet zagen als de puur stoffelijke motor van het lichaam, want als orgaan verschilt het niet van andere organen, zo is de gedachte. Het niet-stoffelijke hart wordt als de werkelijke heerser van het menselijk organisme beschouwd, omdat Tao zich daarin het meest dichtbij uitdrukt.¹²

In Laozi 70 wordt hierop bedoeld:

De Wijze trekt grove wollen klederen aan, en verbergt zijn edelstenen in zijn boezem.
Henri Borel (uit het Chinees)

De wijze doolt rond als de grootste bedelaar.
Hij verbergt de jade en draagt het juweel in het diepst van zijn hart.
Aleid C. Swierenga (hertaling)

In het diepst van ons menselijke hart ligt de tijdloze schat

修之於天下其德乃普

Geef Liefde aan de schepping en Liefde zal alomtegenwoordig zijn.

Laozi 54

van Tao, als een kostbaar juweel. In ons hart kunnen wij de onvoorwaardelijke liefde-energie van de Teh ervaren. De Laozi is geschreven op een manier waarbij het ene vers het andere aanvult door er iets nieuws aan toe te voegen. Vers 62 maakt duidelijk dat deze schat er voor ieder mens is, ongeacht of deze zich hiervan bewust is of niet, want de tienduizend dingen zijn volkomen in Tao:

Hij [Tao] is zowel het juweel van goede mensen, als de toevlucht van niet-goede mensen.

J.J. Duyvendak (uit het Chinees)

Tao is de toevlucht aller wezens
Schat van het goede, steun van het niet-goede.

J.A. Blok (hertaling)

Wanneer we in verband met de Teh over liefde spreken, wordt daarmee geen warm gevoel voor iets of iemand bedoeld, maar een energie die alles en iedereen zonder oordeel omvat. De Teh is dan ook geen godheid of een hoog spiritueel wezen, maar de werkzaamheid, de energie die van Tao uitgaat. Deze energie drukt zich in onze wereld op heel verschillende manieren uit en daar geven wij namen aan, zoals bijvoorbeeld liefde. Maar de liefde-energie van de Teh kan niet vergeleken worden met de liefde zoals wij die kennen, want deze verwacht altijd iets van een ander en is bovendien van tijdelijke aard, al is het maar omdat ons leven eindig is. De liefde van de Teh is een tijdloze, niet-oordelende, ruimtescheppende vibratie. Deze maakt belangeloos en onbaatzuchtig alle leven mogelijk, zonder aanzien des persoons, voor zowel de goeden als de kwaden. Teh is objectief en neutraal. Niets of niemand zou kunnen bestaan zonder deze allesomvattende en ruimhartige liefde-energie. Wat wij mensen ook doen, voelen of denken, de liefde van de Teh maakt het mogelijk dat wij onze levenservaringen opdoen, ongeacht de keuzes die we maken.

De liefde van de Teh is onvoorwaardelijk.

De vibratiegolven waar het netwerk van de Teh uit bestaat, zijn onvoorwaardelijke liefde-energie. Een mens die bezig is om in spiritueel opzicht volwassen te worden, wordt zich daarvan geleidelijk bewust. Dan staat hij voor de vraag op

welke manier hij kan leren om ook ruimhartig en onbaatzuchtig lief te hebben. Dit is niet eenvoudig omdat het inhoudt dat we ook leren om degenen die ons kwaad doen, lief te hebben. Dit doen we door ons hart vrij te maken van onzuivere emoties en vooroordelen ten aanzien van een ander, dan kunnen we onbaatzuchtig open staan voor deze mens. Dit blijkt geen eenvoudige opgave te zijn want we zijn gewend om onderscheid te maken aan wie we onze liefde geven en aan wie niet. Ons slimme brein bedenkt daarbij razendsnel goed klinkende argumenten om ons oordeel te legitimeren. Wanneer we daarnaar handelen, is de openheid voor de Teh echter verdwenen. De Teh is er wel, want deze is niet aan tijd of ruimte gebonden, maar wij hebben onszelf er dan van afgesloten, als iemand die op klaarlichte dag de gordijnen dichtdoet.

De Teh is neutrale liefdekracht.

Leren om onbaatzuchtig lief te hebben wil zeggen zodanig te leren leven dat ons eigenbelang niet centraal staat. Dit houdt in dat we uit ons samengetrokken bewustzijn moeten kruipen: wu wei. Hierdoor gaan de gordijnen steeds een klein beetje verder open. Toch is het niet zo eenvoudig als het lijkt, want een mens is sterk op zijn eigenbelang gericht en dat leert hij niet zonder slag of stoot af.

De Vlaamse sinoloog Ulrich Libbrecht vat deze situatie als volgt samen:

Ik moet dus mezelf ervaren als een golf in de universele stroom. Deze ervaring schenkt mij diepe vreugde, omdat ze een kosmische zinservaring is, maar ook verdriet, omdat ze het offer van mijn ik-bewustzijn vraagt.¹³

Paradoxaal genoeg ontstaat door dit 'offer' een ruimte waarin de kracht van de Teh optimaal tot ons kan komen. Hierdoor resoneren we dan als een kleine, tere draad in de alomvattende vibratie van de Teh.

De liefde van de Teh zuivert ons hele wezen.

Tot slot een citaat uit een taoïstische tekst, de zogeheten Ney Ye, (350 jaar voor onze jaartelling). De titel betekent: 'de werking van het innerlijk'.

Wordt de Kracht [Teh] vervolmaakt, komt de wijsheid naar buiten
 En geen der tienduizend dingen blijft buiten je macht
 De vorm van het hart
 Is van nature daarmee gevuld en daarvan doordrongen
 En van nature zo gegroeid en vervolmaakt
 De redenen waardoor dit verloren gaat
 Zijn steeds weer zorgen, vreugde, blijheid, boosheid, begeerte en zoeken naar voordeel
 Wie zorgen, vreugde, blijheid, boosheid, begeerte en zoeken naar voordeel kan loslaten
 Diens hart zal weer terugkeren naar de natuurlijke staat van compleetheid.¹⁴

11. D.H. Hall and R. Ames, *Philosophy East and West*, 1991.

12. A.C. Graham, *History of Religions*, 9.2-3, p 151, 1969.

13. Ulrich Libbrecht, *Inleiding comparatieve filosofie*, deel I, p 245, Van Gorkum, 1995.

14. Dianne Sommers, *De Chinese fascinatie voor de Geest*, p. 52, Libra en Libris, 2007.

De Teh als transformator

反 fǎn 者 zhě 道 dào 之 zhī 動 dòng
 terugkeren grammaticaal partikel tao, weg, pad 3e pers. als object bewegen, dynamisch

德 Het linkerdeel in het karakter voor Teh tenslotte, heeft de betekenis van een stap zetten met de linkervoet. Zo'n stap is een verwijzing naar groot geluk. In het oude China werd links geassocieerd met gelukkige omstandigheden en rechts met onheil. Dit gebruik is ontstaan doordat de keizer werd gezien als 'de zoon des hemels'. Wanneer deze hof hield, zat hij altijd met zijn gezicht naar het Zuiden, zodat de zon, als verwijzing naar de hemel, links van hem opkwam. Degene die eer toekwam, mocht daarom aan de linkerkant van de keizer zitten. Deze betekenis blijkt ook uit Laozi 31:

In alles, wat geluk aanbrengt, is de linkerplaats de hoogste, in al wat ongeluk aanbrengt, de rechterplaats.	De wijze stelt zich aan de linkerkant van de Keizer De krijgsman aan zijn rechterkant.
Henri Borel (uit het Chinees)	Aleid C. Swierenga (hertaling)

De Teh 'stapt' ons vanuit het tijdloze tegemoet door middel van het verbindende netwerk. Hierdoor wordt ons de mogelijkheid geschonken om het tijdelijke met het tijdloze in evenwicht te brengen. De dynamiek van de Teh ervaren wij alsof deze tweevoudig is en wij onderscheiden een uitgaande en een ingaande beweging; maar in feite zijn beide één, zoals een cirkel. De Teh stroomt ons vanuit het tijdloze tegemoet, als een golf die uit de zee op het strand uitvloeit. Wanneer

wij ons bewust worden van Tao, verbindt de Teh ons met zijn teruggaande beweging, als een golf die bij eb terug in zee vloeit. Wanneer wij daarin meegaan, wordt datgene wat onnodige ballast is op de weg van de tijdelijke ietsen naar het tijdeloze niet-iets, opgelost. Dit brengt ons 'geluk' op een heel ander niveau dan het geluk dat we in deze wereld kunnen ondervinden.

De teruggaande Weg is er een van *liefde*, want met ieder stapje dat wij in de teruggaande stroom zetten, blijkt dat er niet één stap gezet is, maar twee. De Teh komt ons te allen tijde een stap tegemoet. Dit brengt een kleine, maar belangrijke verhoging teweeg in de vibratie van onze microkosmos. Hierdoor veranderen we (een heel klein beetje), we worden minder op onszelf gericht. Doordat het netwerk van de Teh alles en iedereen verbindt, stralen wij deze verhoogde vibratie – zonder enige opzet of bijbedoeling – weer uit. Dit heeft invloed op onze omgeving. Geen mens gaat daarom de Weg alleen voor zichzelf. Doordat alles energie is, en het hele netwerk mee vibreert, zal, na zeer lange tijd, uiteindelijk ook de grove materie transformeren.

Libbrecht zegt over de grote mogelijkheden van het universum:

Als het universum een dynamisch evenwichtssysteem is, kan de informatie niet toenemen, maar kan ze van kwaliteit veranderen, zodat zich transcendente evenwichten kunnen instellen. Hierdoor kan het universum in geestelijke zin evolueren, d.i. vergeestelijken.¹⁵

Het hele kosmische patroon, zowel in het groot als in het klein, is er een van wording. We zouden onszelf kunnen vergelijken met een zaadje dat bezig is te ontkiemen. In het zaadje ligt alle informatie voor de toekomstige plant, maar deze moet nog wel een hele ontwikkeling doormaken voordat hij tot bloei kan komen.

Wat ons mensen betreft is dan de vraag: wát is er bezig om te 'worden'? Wat voor soort mens word ik dan?

Zhuang Zi maakt dit duidelijk:

*De Allerhoogste Mens heeft geen 'ik';
De Goddelijke Mens heeft geen verdienste;
De Heilige Mens heeft geen naam.¹⁶*

De mens die hier beschreven wordt, is anders dan de mens die wij momenteel zijn. In de lange evolutie die wij als mensheid doormaakten, hebben wij - zeker in onze westerse maatschappij - een 'ik' ontwikkeld. We ontlene vaak grote eigenwaarde aan onze verdiensten, zowel letterlijk als figuurlijk. Bij onze geboorte kregen we een naam om ons van anderen te onderscheiden. We kenmerken ons doordat we een grote 'eigenheid' hebben. Hierdoor is ons bewustzijn sterk op onszelf en op ons eigenbelang gericht, en niet op Tao. Wanneer Zhuang Zi stelt dat de allerhoogste mens geen 'ik' heeft, bedoelt hij dat deze niet gericht is op zijn eigen beperkte zelf, waardoor hij zich afsluit voor Tao, maar verwijst hij naar een mens die in een proces staat waarin hij leert om zijn bewustzijn te openen voor de kracht die van Tao uitgaat. Dit is mogelijk doordat we over vrije energie beschikken. Deze vrije energie wordt gebruikt door een mens die bereid is om 'minder' te worden, opdat het zaad van de tijdloze mens in hem de ruimte krijgt om tot bloei te komen. Hierdoor verandert ons denken, voelen en handelen. Onze vrije energie stelt ons aan de ene kant in staat om aan de vloedgolf van het leven deel te nemen, en aan de andere kant om ervoor te kiezen mee te gaan in de terugkerende stroom. Dit laatste is mogelijk door een levenshouding van wu wei: niets doen dat tegen de impuls van de Tao-energie ingaat. Hierdoor worden we een andere mens, een heilige mens zoals Zhuang Zi het noemt, een mens die héél wordt.

De kiem voor deze mens ligt al vanaf het begin in onze microkosmos. Dat dit zaadje ontkiemt, komt niet doordat wij ons er persoonlijk zo enorm voor inspannen, maar juist doordat we er van afblijven en de Teh zijn werk laten doen. Wanneer we 'doen' door niet te doen, zijn we als een tuinman die rondom het ontkiemende plantje alleen maar het onkruid weghaalt, zodat er ruimte ontstaat. Dan kan het zonlicht het de energie geven die nodig is om uit te groeien tot een bloeiende plant.

De Teh transformeert het tijdelijke tot het tijdloze.

Tot slot de visie op transformatie van een wat meer moderne taoïstische wijze Liu Yi-Ming (1734 – 1821).

Veranderingen zijn drievoudig: er zijn veranderingen van de hemel, veranderingen van de wijzen en veranderingen van de geest,
De veranderingen van de hemel zijn de principes van transformatie.
De veranderingen van de wijzen zijn de voorstellingen van transformatie.
De veranderingen van de geest zijn de tao van transformatie.
Bij het overdenken van veranderingen van wijzen is het belangrijk om de voorstellingen te begrijpen; als de voorstellingen worden begrepen, treed je binnen in de wijsheid.
Bij het bekijken van de veranderingen van de hemel is het belangrijk de principes te begrijpen; als de principes worden begrepen, ken je de hemel.
Bij het overdenken van de geest is het belangrijk tao in praktijk te brengen; wordt tao in praktijk gebracht, dan wordt de geest compleet.¹⁷

15. Libbrecht, Inleiding comparatieve filosofie, deel I, p. 109, uitg. Van Gorcum, 1999.

16. Patricia de Martelaere, Taoïsme, de weg om niet te volgen, p. 48, Ambo, 2006.

17. Liu I-ming, De innerlijke ITjing, p. 13, vertaling Harry Schippers, Felix Uitgeverij, zonder jaartal.

根

wortel

Hoofdstuk twee
Tao
Kosmos
Mens

Hoe weet ik van de oorsprong van alles?
Omdat het zich weerspiegelt in mijn stil geworden hart.

有 yǒu	名 míng	萬 wàn	物 wù	之 zhī	母 mǔ
bestaan	noemen	tienduizend	dingen	3e pers.	moeder

1. TAO

Tao is 'leeg': zonder vorm of materie.
 Tao kan op geen enkele manier worden waargenomen.
 Tao kan niet worden benoemd of afgebeeld.
 Tao kent geen begin en geen einde: het is alomtegenwoordig.
 Tao is niet gepolariseerd: het is één in zichzelf.
 Tao is altijdtegenwoordig: is aanwezig in ieder verleden en in elke toekomst.

Omdat Tao alomtegenwoordig is, is het ook in de tienduizend dingen; het is er de moeder van, zo wordt het in Laozi 1 gezegd. Tao is de oorsprong van alle dingen; deze liggen allemaal als in de kiem in Tao. Al het bestaande wordt in een geleidelijk proces tot leven gebracht. Voor ons is dat een leven in een wereld van tijd en ruimte, maar ook van vorm en materie. In de paragrafen 9 t/m 18 wordt dit proces uitgebreid besproken. In deze paragraaf wordt het proces kort samengevat, samen met bijpassende citaten uit de taoïstische canon. Meteen daarna kan dan het derde hoofdstuk gelezen worden.

De Tao:
 Geen daden, geen vorm.
 Hij kan worden overgedragen, maar niet onderwezen;
 Hij kan worden ontvangen, maar niet gezien.
 Hij is zijn eigen stam, zijn eigen oorsprong;

有名萬物之母

Benaamd is het de moeder van de tienduizend dingen
 Laozi 1

Nog voordat hemel en aarde bestonden,
Sinds de oudste tijden, bestond hij welzeker.¹

2. DETEH

Van Tao gaat een werking uit, een energie: de Teh genaamd (vaak vertaald met 'deugd'). Doordat Tao 'leeg' is, is er ruimte voor creativiteit. Het is de Teh die deze in werking zet.

De Teh is transcendent: een alles overstijgende verbindingsweg tussen al het bestaande en Tao.

De Teh is immanent: werkzaam in alle tienduizend dingen.

De Teh is onlosmakelijk met Tao verbonden en is daarom, net als Tao, niet gepolariseerd: het kent geen tegengestelden.

De Tao is het meest verheven principe van de deugd.

Het leven is de uitstraling van de deugd.²

3. HET ENE

In Tao ligt alles dat bestaat, heeft bestaan, of nog tot leven gebracht zal worden. Niet als vorm, maar als energie die informatie bevat. Deze energie-informatie transformeert onophoudelijk. Door de werking van de Teh vindt een eerste transformatie plaats:

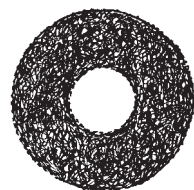
Tao brengt het Ene tot leven. (Laozi 42)

Het Ene ligt volkomen in Tao.

Het Ene wordt ook wel wu ji genoemd: één zonder polariteit of grens.-

Het Ene is een eerste uitdrukking van de creativiteit van Tao en is vol aan beloften.

Het Ene is één in zichzelf.

Tao, Teh en het Ene tezamen worden beschouwd als 'de oorspronkelijke, of hemelse natuur'.

*Laat het werk van de mensen niet vernielen wat je van de hemel gegeven is;
probeer niet opzettelijk je lot te veranderen,
ga je niet inspinnen om beroemd te worden.*

Bewaar de hemelse natuur.
Wees voorzichtig en verlies haar niet.³

4. DE OERCHAOS

De transformerende energie van de Teh gaat verder.

Binnen het Ene wordt de 'Oerchaos' tot leven gewekt.

De oerchaos is duister en vormloos.

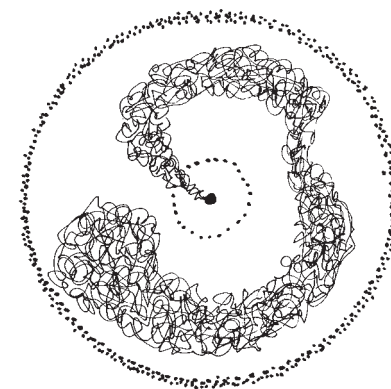
Het is een energieveld waarbinnen ongeordende energie ligt: oer-qi.

De oerchaos wordt in het taoïsme opgevat als een oer-baarmoeder. In haar ligt de hele schepping in een potentiële staat.

Hoe duister, hoe mistig, ze komen uit het niets.

Hoe mistig, hoe duister, het heeft geen gestalte.

*De tienduizend dingen worden in al hun overvloed
vanuit het niets voortgebracht.⁴*

5. MONADEN

De energieconcentraties binnen de oerchaos zijn niet gepolariseerd; ze zijn ondeelbaar en één in zichzelf. Ze worden in dit boek monaden genoemd: ondeelbare eenheden.

We beelden ze af als diffuse vormen met in het midden een stip. Deze stip symboliseert Tao die in alles in het midden is.

Omdat Tao niet-iets is, is dit midden 'leeg'. Een leeg midden wordt in het taoïsme Yong genoemd.

*Als nu het gevormde ontstaat uit het vormloze,
waaruit zijn hemel en aarde dan ontstaan?*

Daarom zeg ik:

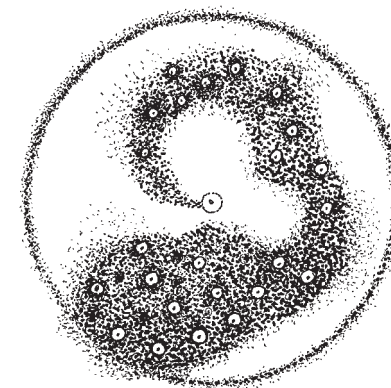
Er was de Opperste Wisseling

Er was de Opperste Aanvang

Er was het Opperste Begin

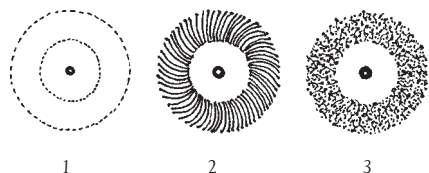
En er was het Opperste Elementaire.

De Opperste Wisseling was er vóór het verschijnen van de Qi

De Opperste Aanvang vormde het begin van de qi.
 Het Opperste Begin was het begin van de vorm.
 Het Opperste Elementaire was het begin van de substantie
 Qi, vorm en substantie waren volledig aanwezig, maar nog niet van elkaar
 gescheiden.
 Daarom worden ze omschreven als 'chaotisch'.⁵

6. OERBEELDEN

De transformerende werking van de Teh binnen de oerchaos gaat verder.
 Hierdoor komen achtereenvolgens tot ontwikkeling: beelden (1), wezens (2), en essenties (3).

De beelden en wezens vormen samen oerbeelden of matrijzen van alles wat ooit in de vorm zal komen. Ze zijn geladen met kiemkracht of oerzaad, ze bezitten wel potentie, maar hebben nog geen vorm.

Zie! Duisterder dan duister.

Hoor! Geen enkele geluid.

Juist in de diepste duisternis zal de dageraad verschijnen.

Juist in de grootste stilte zullen harmonieuze tonen zich doen horen.

In het diepste van het diepe bevindt zich een wezen.

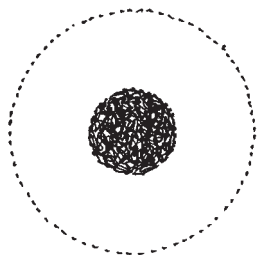
In het heiligste van het heilige bevindt zich het zaad,

en hierdoor bestaat de verbintenis van hem met de tienduizend dingen.⁶

7. YIN EN YANG

De transformerende werking van de Teh gaat verder. In samenwerking met het Ene vindt een volgende transformatie plaats:

Het Ene brengt de Twee tot leven. (Laozi 42)

In de oerchaos gaat de ene qi van de Teh zich op twee manieren uitdrukken: als een oervorm van het yin en het yang. De Twee zijn een pril begin van licht en donker, van positief en negatief.

Yin en yang zijn geen twee afzonderlijke eenheden, maar twee verschillende uitdrukkingen van één energie, van één qi.

In het lichte yang ligt het donkere yin, met in het mid-

den (onzichtbaar) de yong.
 In het donkere yin ligt het lichte yang, met in het midden (onzichtbaar) de yong.
 De Twee verbinden zich met de monaden. Dit houdt in dat de beelden, wezens en essenties met zowel negatieve als positieve energie verbonden worden. Ze hebben echter nog steeds geen vorm.

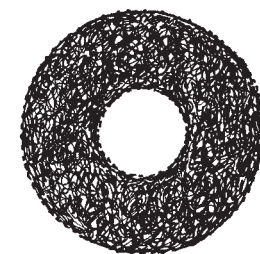
Alle dingen staan met elkaar in betrekking.

Als je het ene kent, ken je ook het andere.

Als je één van de twee weigert, weiger je beide.

Kan iemand het positieve aanhangen zonder het negatieve, dat immers als contrast fungeert, zodat het positieve zichtbaar wordt?

Als hij daar aanspraak op maakt is hij een schelm of een gek.⁷

8. DE DRIE

Opnieuw vindt door de werking van de Teh een grote transformatie plaats.

De Twee brengen de Drie tot leven. (Laozi 42)

De oer-qi van de Teh transformeert opnieuw. Nu samen met zowel het Ene als met de Twee. Als eerste verbinden de Twee zich met elkaar. Vervolgens richten zij zich tot het onbeweeglijke en lege midden, tot Tao, en vormen zo de zogeheten 'Drie'.

Zo wordt de potentiële energie van het yin en het yang informatief.

In verdere transformaties verbinden de Drie zich met de monaden. Hierdoor wordt de energie-informatie binnen de monaden dynamisch.

Bij het grote Begin aller dingen was er niets in heel de ledige ruimte.
 Daar was het Nameloze.

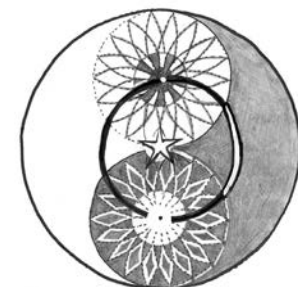
Toen kwam het eerste Bestaan. Het eerste Bestaan was vormloos.

Hieruit kon het wezen der dingen voortkomen, Teh.

Toen kwam er deling in het Vormloze; er ontstond de levengevende beweging.

In deze levengevende beweging werden de dingen geboren.

Toen dit er was, kwam de scheidende omlijning, die we de stoffelijke vorm noemen. Die stoffelijke vorm draagt de geest in zich, en elk heeft zijn bijzondere wijze van verschijning, die we zijn natuur noemen.

Wanneer die natuur wordt vervolmaakt, keert ze tot haar eigenlijke wezen weer terug, namelijk Teh.

En wanneer dit het opperste heeft bereikt zijn we weer aan het begin aller dingen.

Dit is de zuivere leegte en die zuivere leegte is groots.

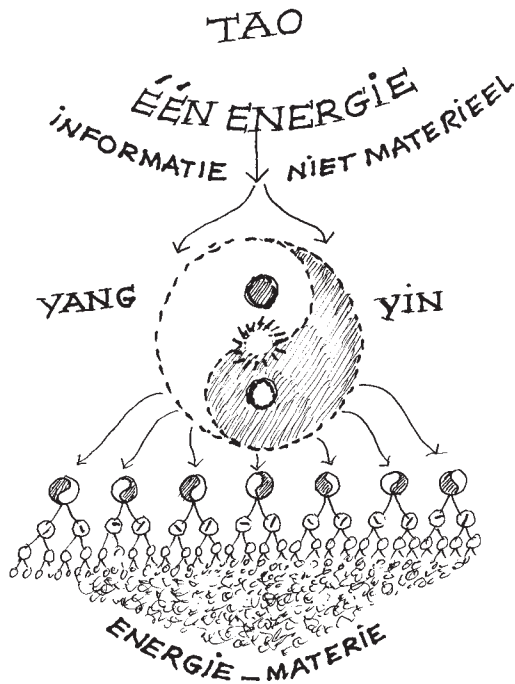
Het is als het sluiten van de bek en tot zwijgen komen van een zingende vogel. Deze stilte is als het eenzijn van hemel en aarde in den beginne. Deze eenheid mag zinloos of duister worden genoemd, maar het is de geheimvolle mogelijkheid. Het is hetzelfde als de Grote Overgave.⁸

Door de werking die van Tao uitgaat, de Teh, vindt opnieuw een grote transformatie plaats, nu samen met het Ene, en de Twee en de Drie:

De Drie brengen de tienduizend dingen tot leven. (Laozi 42)

De tijdloze energie-informatie uit de monaden krijgt vorm in de tijdelijke wereld.

In iedere monade zijn Tao, Teh en het Ene werkzaam als 'de oorspronkelijke natuur'.

Daarnaast bezit iedere monade zijn eigen natuur, niet één monade is hetzelfde.

De energieën van het yin en het yang werken met elkaar samen in de monaden, dankzij dat wat niet meebeweegt: de yong in het midden.

In het Begin van alle Beginnen was de Ledige Ruimte van het Ledige – het Naamloze. En in het Naamloze was de Ene, zonder lichaam en zonder vorm. Deze Ene, dit Wezen waaraan allen hun bestaan ontlene – is de Levende. Uit de Levende komt het Vormloze het Ongedeelde.

Uit het zijn van dit Vormloze vloeit alle Bestaan voort en ieder Bestaan naar gelang zijn innerlijke principe. Dit is Vorm. Hier omhelst en voedt het lichaam de geest. De twee werken tezamen als één; zij openbaren hun karakters, die in elkaar overlopen. Dit heet Natuur.

Hij die de Natuur gehoorzaamt, keert via Vorm en Vormeloos terug naar de Levende. En de Levende bevindt zich in het Onbegonnen Begin. De versmelting van het Onbegonnen Begin met de Levende is Gelijkheid. De Gelijkheid is het Ledige en het Ledige is oneindig. De vogel opent zijn bek en zingt; daarna sluit de bek zich weer tot stilte.

Zo ontmoeten ook de Natuur en de Levende elkaar in het Ledige.⁹

1. Schipper, 2007, hfdst. 6/V.
2. Ibidem, hfdst, 23, VIII.
3. Ibidem, hfdst 17, I.
4. Ibidem, hfdst. 18
5. Jan De Meyer, 2008, hfdst. 1/II.
6. Schipper, 2007, hfdst. 12/III.
7. Thomas Merton, De weg van Zhuangzi, p. 90, Aquila, 1991.
8. Blok, 1951 p. 38.
9. Merton, 1991, p. 78.

根

9 De tijdloze qi

道 dào	生 shēng	之 zhī	德 dé	畜 xù	之 zhī
Tao, weg, pad	voortbrengen	3e pers	capaciteit	grootbrengen	3e pers

De Teh, de werking die van Tao uitgaat, wordt ook wel de manifestatie, capaciteit, of energie van Tao genoemd. Tao en Teh zijn niet van elkaar te scheiden, maar hoewel Tao altijd in het verborgene blijft, is het vermogen ervan te ervaren. Dit zouden we kunnen vergelijken met bijvoorbeeld elektriciteit. We kunnen het niet zien, alleen de uitwerking ervan is te kennen: bijvoorbeeld een schok als we blootliggende elektrische draden aanraken, maar ook geluid, beweging, warmte, kou of beeld. Deze manifestaties zijn allemaal mogelijk door de energie van de onzichtbare 'stroom'. Zo ongeveer is het ook met Tao en Teh.

Het meest fundamentele aspect van de Teh is transformatie. Kort gezegd komt dit op het volgende neer: de tijdloze en vormloze energie van de Teh transformeert tot energie die zich in tijd, ruimte, vorm en materie uitdrukt. In het oude

道
生
之
德
畜
之

Tao brengt ze voort
Teh brengt ze groot
Laozi 51

China werd materie zelfs beschouwd als gecondenseerde energie!

Transformatie is mogelijk omdat de energie van de Teh vol aan informatie is, afkomstig van Tao. Deze informatie krijgt in ons universum vorm, anders gezegd: deze energie-informatie brengt materiële vormen voort. Dat alle dingen uit energie bestaan is het meest fundamentele concept binnen het Chinese denken. Dit geldt ook voor de aanname dat al het bestaande een uitdrukking is van Tao, dat zich door de Teh uitdrukt. Dit is onder meer op te maken uit de beginregels van Laozi 51:

Tao brengt de dingen voort.
Het brengt ze groot door Teh
(Zijne manifestatie in hen).
Het vormt ze door Zijne substantie.
Het volmaakt ze door Zijne impulsie.
Henri Borel (uit het Chinees)

De Tao laat de tienduizend dingen geboren worden.
De innerlijke kracht (Teh) voedt de tienduizend dingen.
Materie geeft vorm aan de tienduizend dingen.
Door de omgeving worden de tienduizend dingen voltooid.
Roeland Schweitzer (hertaling)

In dit vers wordt een wordingsproces uitgedrukt. De transformatie van energie doorloopt verschillende fasen, vanuit het onkenbare Tao tot in onze wereld van materie en vorm.

氣 Qi Een ander woord voor energie is de Chinese term 'Qi' (spreek uit als tsjie). Qi wordt vaak vertaald met 汽 stoom 'levensenergie', levensadem of spirituele energie. Qi wordt in de taoïstische wijsheid gezien als de adem van de kosmos, of anders gezegd: de werking van de Teh zoals deze zich in de kosmos uitdrukt. Het hele universum is dan ook doordrenkt met informatie-energie, met qi.

Het karakter voor qi is opgebouwd uit de karakters voor stoom en rijst. Het drukt een proces van transformatie uit: de hete stoom, afkomstig van het kokende water, maakt de onverteerbare harde rijstkorrels zacht, zodat de rijst eetbaar wordt.

De Vlaamse sinoloog en wiskundige prof. dr. Ulrich Libbrecht

zegt dat de kosmos voor de Chinezen een levend organisme is, terwijl men in het Westen het universum, inclusief de levende wezens op een mechanistische wijze probeert te verklaren.¹⁰ Daar begint echter verandering in te komen. Recent rees onder Westerse kosmologen het vermoeden dat het universum uit informatie bestaat. Informatie zou wel eens de fundamentele bouwsteen kunnen zijn van onze gehele werkelijkheid, van tastbaar tot ongrijpbaar, ondanks het feit dat de ware aard van informatie nog in nevelen is gehuld. Afgelopen jaren konden fysici zelfs bewijzen dat er een verband bestaat tussen informatie en energie, waardoor informatie tastbare gevolgen heeft in onze fysieke wereld. Maar waar deze informatie uit voortkomt, kan men tot nu toe niet verklaren.¹¹

In het taoïstische denken wordt de kosmos gezien als een ruimte die in wording is. Daarbinnen vinden onder invloed van de Teh talloze transformaties plaats. Het universum is een energetische ruimte, waarin de dingen zich volgens hun eigen aard ontwikkelen. De qi-vibratie van de Teh plant zich door de hele kosmos voort en het gehele universum resoneert mee.

Wat in het oude China intuïtief werd geweten, wordt door Westerse fysici in onze tijd bevestigd. De fysicus Tom Stonier (1927-1999) schreef over het mysterie van het universum het volgende: *De oppervlaktestructuur van het universum bestaat uit materie en energie. De dieptestructuur bestaat ook uit informatie. Die informatie is niet beperkt tot de menselijke geest, maar bestaat ook in biologische en zelfs in anorganische systemen. Informatie is een universele categorie. Het universum is een informatieveld dat door het subject geïnterpreteerd kan worden.*¹²

De kosmos op zich is aan tijd en ruimte gebonden, want deze is eens ontstaan en zal ooit ophouden te bestaan, maar de qi, die haar doet leven, is tijdloos. Taoïstisch gedacht is het dan ook zo dat wanneer er een bestaan is, er ook een niet-bestaan moet zijn. Dit willen we misschien nog wel aannemen, maar dan zijn we toch geneigd om deze twee als afzonderlijke eenheden te zien, wij denken vaak dualistisch. De wereld van de vorm is echter voortgekomen uit het 'zijnde zonder vorm', ze staan dan ook nauw met elkaar in verbinding. Het Chinese denken is correlatief, het ziet verbanden.

In Laozi 40 wordt dit duidelijk gemaakt:

Het heelal komt uit het Zijn;
het Zijn komt uit het Niet-Zijn.
E.J.Welz (uit het Chinees)

Het Zijnde-in-de-Vorm wordt geboren uit
het Zijnde-zonder-Vorm.
Jaap Voigt (hertaling)

De dingen in onze wereld staan niet op zichzelf, zijn voortgekomen uit Tao. Omdat Tao en Teh niet aan tijd en ruimte gebonden zijn, staan de fenomenen uit zowel het heden als uit het verleden in relatie tot elkaar. Om die reden vinden taoïstische filosofen het van groot belang dat een mens beseft op welke manier de tijdloze qi van de Teh, door middel van vele transformaties, zich uitdrukt in de wereld van de vorm. Binnen het taoïstische denken wordt het van groot belang geacht om te beseffen dat 'zijn' en 'niet-zijn' met elkaar verbonden zijn. Praktisch gezien houdt dit in dat het wezenlijke van het heden te begrijpen is door het verleden te kennen. Met 'verleden' wordt bedoeld de processen van transformatie die zich voltrokken voordat ons universum tot leven werd gebracht. De reden is dat deze processen nawerken in het heden. Door dit verleden te kennen kan inzicht omtrent het heden ontstaan. Dat heeft dan gevolgen voor onze manier van leven. Concreet gezegd: wanneer we weten waarom we bestaan, weten we ook wat een passende manier van leven is.

Het 'kennen' van het verleden is zo belangrijk dat hieraan een heel hoofdstuk gewijd zal worden. Daarbij is echter voorzichtigheid geboden, want woorden maken altijd onderscheid tussen het een en het ander. Om die reden zijn woorden nooit toereikend om er processen mee te beschrijven die zich voltrekken binnen een veld van volkomen eenheid. Maar we hebben nu eenmaal woorden nodig om iets duidelijk te maken. Dit hoeft op zich niet erg te zijn, wanneer we ons maar bewust zijn van de beperkingen van woorden. Wat betreft dit soort dingen gaat het dan ook niet zozeer om de verwoording op zich, maar om de verwijzing naar iets dat geen vorm heeft, en dat alleen verstaan kan worden vanuit een open hart. Tot slot een gedeelte uit een kleine, taoïstische tekst, de Hua Hu Ching genaamd, daterend uit de vierde eeuw v. Chr., het

wordt toegeschreven aan Lao Zi. In het oude China was het gebruikelijk uit naam van een wijs mens teksten te publiceren. Dit deed men als eerbetoon aan deze wijze, maar niet om zichzelf aan hem gelijk te stellen.

Het Tao baart alle vormen, maar is zelf vormloos.

Degene die er zich een voorstelling van probeert te maken, zal het altijd ontglippen.

Het is als het verzamelen van cocons waaruit de vlinders allang verdwenen zijn.

Waarom proberen we het niet simpelweg te ervaren?¹³

10. Libbrecht, Inleiding comparatieve filosofie, deel II, p. 122.

11. NRC wetenschapsbijlage, 21 januari 2017.

12. Tom Stonier, Information and the Internal Structure of the Universe, 1990 Springer Verlag,

13. Hua Hu Ching, strofe 6, Altamira-Becht, Haarlem, 2000.

Het Ene

10

道 dào	生 shēng	一 yī
tao	voortbrengen, tot leven brengen, geboren worden	het getal 1; het Ene

In Laozi 42 wordt in slechts vier korte zinnen een immens scheppingsproces beschreven:

Laozi 42

Dao brengt één voort.
Eén brengt twee voort.
Twee brengt drie voort.
Drie brengt de tienduizend dingen voort.

René Ransdorp (uit het Chinees)

De Weg schonk het leven aan het Ene;
Het Ene schonk het leven aan de Twee;
De Twee schonken het leven aan de Drie;

En de Drie schonken het leven aan de tienduizend dingen.
Robert G. Henricks (uit het Chinees)

Van Tao gaat een creativiteitsbeginsel uit; dit is de Teh.¹⁴ Door de transformerende werking van de Teh brengt Tao het Ene tot leven. Misschien denken we onwillekeurig dat er dan twee, of misschien wel drie zijn: Tao en Teh en het Ene. Dit komt doordat we in het westen gewend zijn om duidelijk onderscheid te maken tussen verschillende dingen. We willen de dingen zo exact mogelijk benoemen, want dat geeft ons duidelijkheid, denken we. Hierdoor bakenen we ze echter juist van elkaar af en kennen er een dusdanig grote zelfstandigheid aan toe dat hun onderlinge verbondenheid buiten beeld raakt.

Tao en Teh zijn één. In Tao-Teh ligt in potentie het zogenoem-

de Ene. Dit wordt tot leven gebracht. Het Ene is weliswaar al iets zelfstandigs, want Lao Zi geeft er een naam aan die hij nergens ter discussie stelt, maar het staat niet los van Tao, doch ligt volkomen IN Tao.

Het Ene is 'vol' aan energie en informatie, maar het is 'leeg' aan vorm en materie. Het Ene wordt dan ook wel een 'volle leegte' genoemd. Kenmerkend voor het Ene is dat er geen grens is aan de hoeveelheid energie die het bevat. Hier kunnen wij ons geen voorstelling van maken. Evenals

Tao is en blijft het Ene voor ons dan ook een groot mysterie. Zhuang Zi zegt over het Ene:

In het allereerste begin was er het niet-zijn,

In dat niet-zijn was er het zonder naam.

Dit was de oorsprong van het Ene.

Toen was er dit Ene, maar nog zonder vorm.¹⁵

Het Ene wordt ook wel 'de voorafgaande hemel' genoemd. Bij 'hemel' denken we misschien aan een gelukzalige wereld van volkomen harmonie, een bestaan waarin nooit iets verandert. Dit is met betrekking tot het Ene echter niet het geval, er wordt mee bedoeld: één zonder polariteit. Er zijn in het Ene geen yin of yang, het is één in zichzelf.

Toch vinden er ontwikkelingen plaats binnen het Ene, dit komt doordat het Ene onder invloed staat van de Teh. Dit gaat ons voorstellingsvermogen te boven, want wij denken dat iedere gebeurtenis, hoe klein ook, in tegenspraak moet zijn met een absolute eenheid. Dit hoeft geenszins het geval te zijn. Denken we bijvoorbeeld aan ons lichaam. Dat is op zich een eenheid, maar daarbinnen functioneren organen, weefsels, vloeistoffen en hormonen, die ieder hun heel eigen en specifieke taak hebben, zonder dat dit afbreuk doet aan de eenheid van het lichaam. Zo is het ook met het Ene.

Laozi 14

Het Ene:

*zijn opgang brengt geen licht,
zijn ondergang geen duisternis.*

Een eindeloos verstregelde kringloop!

Onnoembaar is hij!

Terugkerend naar de staat van totale afwezigheid.

*Dit is de vormloze vorm,
een symbool, zonder een daaraan beantwoordend object.*

Wild ! Chaotisch !

*Ga het achterna en je ziet zijn rug niet,
kom erop af dan zie je niet zijn aangezicht.*

Kristofer Schipper (uit het Chinees)

Een:

*Is de verhevenheid zonder sprankeling,
Is de diepte zonder duisternis.*

Als een snoer is het naamloos.

En het heeft geen natuurlijke vorm.

We noemen het:

'de staat van zijn die niet is,

En dus niet voorkomt als natuurlijke vorm'.

Dit noemen we: 'wanordelijk en niet omlijnd'.

Naar voren is geen hoofd te ontwaren, een achterzijde ontbreekt om te volgen.

Wilma Paalman (hertaling)

Dat het Ene in zekere zin al 'iets' is, blijkt uit het gegeven dat Lao Zi er een naam aan toekent. Het Ene is dus al een zelfstandigheid. Dan denken we al snel aan iets materieels, of hoogstens aan iets niet-materieels, zoals bijvoorbeeld de tijd. We denken nu eenmaal in tegenstellingen. Het Ene echter is Eén in zichzelf. Om die reden is het door ons op geen enkele wijze te vatten of te begrijpen.

Het taoïstische denken is verbindend, correlatief, wij zouden het holistisch noemen. Het heeft grote aandacht voor de onderlinge interactie tussen het geheel en de delen waaruit het geheel bestaat. Hierdoor ziet men niet alleen het grote verband tussen de voorafgaande hemel en ons universum, en tussen ons universum en ons mensen. Het universum wordt macrokosmos genoemd en de mens wordt als een microkosmos gezien. Wij ervaren onszelf misschien als zelfstandige eenheden, maar wij zijn één van de tienduizend dingen en deze worden alle door Tao omvat. Lao Zi gebruikt er in vers 52 de metafoer van de moeder voor, al is Tao natuurlijk vrouwelijk noch mannelijk.

De wereld heeft een begin. We kunnen het zien als de moeder van de wereld. Heb je de moeder gevonden, dan kun je daardoor haar kindje kennen. Wanneer je weet hebt van haar kindje, ga je opnieuw de moeder in je bewaren. Tot het einde van je leven blijf je buiten gevaar.	Alles onder de hemel heeft een begin. Dat is te beschouwen als de moeder van alles onder de hemel. Als men de moeder kent, kan men de kinderen leren kennen. Als men de kinderen kent, En zich dan weer aan de moeder vasthoudt, loopt men tot het eind van zijn leven geen gevaar.
Kristofer Schipper (uit het Chinees)	Bartho Kriek (hertaling)

In het Ene liggen de tienduizend dingen als energieconcentraties zonder vorm. Daarin manifesteren zich zowel Tao, als de Teh en het Ene, deze zijn als hun moeder. Wanneer de tienduizend dingen in ons universum vorm krijgen, blijft de moeder met hen verbonden, ook al ontwikkelen de kinderen zich schijnbaar zelfstandig. Wie 'de moeder' ervaart, zal tot het einde van zijn leven geen gevaar kennen, zo wordt in vers 52 gezegd, en hij of zij weet zich hierdoor veilig en geborgen.

De energieconcentraties in het Ene zijn ondeelbare eenheden. Om die reden worden ze in dit boek 'monaden' genoemd. In iedere monade is Tao 'in het Midden' en is de kracht van de Teh alomtegenwoordig werkzaam.

Alle tienduizend dingen maken deel uit van een monade. Ze dragen allemaal zowel het Ene als Tao en Teh in zich mee. Wie dit in zichzelf herkent, heeft besef van de 'moeder'. Dan ligt 'de Weg' voor hem open om zich bewust met Tao te verbinden.

Als afsluiting een tekst van ene Wang Chong Yang, een taoïstisch leraar uit de 12e eeuw van onze jaartelling. Rond het begin van onze jaartelling kwam het boeddhisme naar China en sommige taoïstische leraren hadden bepaalde ideeën uit het boeddhisme in hun leer geïntegreerd, onder meer die over reïncarnatie. Dit blijkt uit onderstaande tekst.

'Door middel van een afbeelding zal ik jullie een aanduiding geven van de oorspronkelijke natuur. Maar besef dat zij niet kan worden voorgesteld of

beschreven. Mijn tekening is slechts een benadering.'

Hij nam een penseel, doopte het in wat inkt en trok een cirkel op een vel papier. 'De cirkel stelt het ongedifferentieerde geheel voor, een staat van zijn voordat hemel en aarde ontstonden. Deze staat wordt Wu-chi genoemd. (...)

De oorspronkelijke natuur was er voordat wij geboren werden. Zij zal er zijn na ons sterven.

De oorspronkelijke natuur wordt ook wel de wetende geest genoemd.

Zij wordt niet geboren en zal nooit sterven.

Iedereen bezit de oorspronkelijke natuur.

Wij zien haar niet omdat zij dikwijls is verduisterd door hunkering, begeerte en slechte gedachten.

Als wij dat wat onze oorspronkelijke natuur verbergt niet opzij vegen, verliezen we de verbinding met Vroegere Hemel en zijn we gedoemd tot ontelbare levens vol lijden.

Hoe sluit je je weer aan bij Vroegere Hemel?

Vroegere Hemel moet je ervaren in de geest van de Tao.

Als je probeert om Vroegere Hemel met je ego te begrijpen, vind je hem nooit.

Vroegere Hemel en de oorspronkelijke natuur liggen vlak voor ons.

We kunnen ze niet zien omdat het ego een barrière heeft opgericht.

Als we het ego kunnen opheffen, zal de oorspronkelijke natuur, of het hart van de Tao, verschijnen.

*Als het hart van de Tao verschijnt, verschijnt Vroegere Hemel.'*¹⁶

14. Libbrecht, Inleiding comparatieve filosofie, deel II, p. 130.
15. Schipper, 2007, hfdst. 12- VIII, p. 173.
16. Eva Wong, Zeven zoekers naar de Tao, p. 62, Ankh-Hermes, 1993.

根

11 De oerchaos

能 néng	知 zhī	古 gǔ	始 shǐ	是 shì	謂 wèi	道 dào	紀 jì
kunnen	weten	oeroud	begin	dit	heten	tao	leidraad

能 知 古 始 是 謂 道 紀

Het Ene is ‘vol’ aan vermogen in de zin van informatie en energie. Tezamen wordt dit ‘oer-energie’ of ‘oer-qi’ genoemd. De oer-qi bevat ontelbaar vele mogelijkheden maar deze verkeren nog in een diffuse, potentiële staat.¹⁷

De Vlaamse sinoloog prof. dr. Ulrich Libbrecht (1928 – 2017) merkt hierover op:

*Deze eeuwige energie die zich in volmaakte symmetrie bevindt, is de Volheid van alles, zij is het Al. Maar gezien vanuit het standpunt van de informatie is zij Leegte: er zijn immers geen vormen in aanwezig.*¹⁸

De ondeelbare energie-concentraties die binnen het Ene liggen, de monaden, maken een ontwikkeling door. Dit gebeurt in iets dat de ‘oer-chaos’ wordt genoemd.

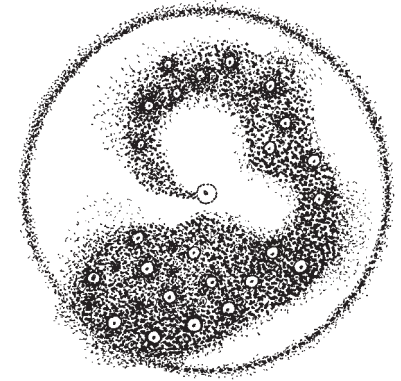
De oerchaos wordt ook wel als een oer-baarmoeder gezien. Daarin werken de krachten van zowel het Ene als de Teh met elkaar samen. Hierdoor vindt een ‘rijping’ van de monaden plaats. Dit is mogelijk door de werking van de Teh, want deze voert het creativiteitsbeginsel van Tao uit.

De Chinese term voor oerchaos is *hundun*; 混 *hùn* betekent oer-toestand, of ongedifferentieerd, en 昏 *dùn* betekent chaotisch. Chaos betekent bij ons dat dingen die aanvankelijk geordend waren, van hun plaats zijn geraakt. Bij Lao Zi betekent het precies het omgekeerde: juist doordat een oneindige hoeveelheid potenties niet geordend zijn, kan zich daarin het creativiteitsbeginsel van Tao uitdrukken. In die zin is alles juist

volkomen in orde. De oerchaos maakt deel uit van een proces waarin vormloze monaden geleidelijk aan vorm krijgen. Zowel Lao Zi als Zhuang Zi getuigen hiervan. Zij doen dit niet om een interessante theorie te presenteren, maar plaatsen deze processen voor ons bewustzijn, opdat we de basis van ons mens-zijn zouden begrijpen, om er vervolgens naar te kunnen handelen.

De gehele schepping ligt in de oerchaos als tijdloze energieconcentraties, als monaden die unieke informatie bevatten. Zo is er niet alleen een monade van ons universum, maar ook van alle tienduizend dingen die daarin leven en zijn. Dit houdt in dat er ook van ons mensen binnen de oerchaos een monade is. Libbrecht merkt over de oerchaos op:

*De oer-energie binnen het Ene bevat zeer specifieke informatie. Deze informatie is het vormprincipe van de oer-energie. Pas bij de big bang zal deze in werking treden en ons universum tot een bestaan in de vorm brengen.*¹⁹

In de taoïstische gedachtegang is het logisch dat wanneer er een bestaan is, er ook een niet-bestaan moet zijn. In het niet-bestaan ontbreken zowel ruimte en tijd, als vorm en materie. Toch draagt het niet-bestaan de kiemen van het bestaan in zich. De oer-qi heeft de potentie waaruit ruimte en tijd, vorm en materie zich zullen openbaren. Vanuit eenzelfde manier van denken wordt het ook als logisch ervaren dat de tienduizend dingen, alle verschijnselen, ooit hun vorm los zullen laten en weer opgaan in het qi-veld binnen het Ene. Zowel de voorafgaande hemel als onze kosmos worden gezien als processen van wording, en niet als iets dat onveranderlijk is. Het niet-bestaan echter wordt door de oude taoïstische leraars als fundamenteel gezien en wordt daarom ‘de grote oorsprong’ genoemd. Het Ene met daarin de oerchaos komt immers als eerste uit Tao voort, zoals in Laozi 42 wordt gezegd: *Tao bracht het Ene tot leven.*

Wie het oeroude begin kent, heeft de draad van Tao in handen
Daodejing 14

Alle tienduizend dingen zijn voortgekomen uit het niet-bestaan, maar zijn naar hun stoffelijke vorm met tijd en ruimte verbonden.

Laozi 14:

Houd vast aan de Dao van de oudheid,
om zo het nu bestaande te besturen
en zich bewust te worden van het oerbegin.
Dit wordt 'Dao als leidraad' genoemd.
René Ransdorp (uit het Chinees)

Houd je aan de aloude Weg
en regeer het heden.
De oorsprong kennen, dat betekent:
de leidraad hebben.
Teun Tjé (hertaling)

De Daodejing is in China door de eeuwen heen uitvoerig becommentarieerd. De in het Westen meest bekende commentator is de jong gestorven Wang Bi (226-249), hij merkt over dit vers het volgende op:

*Het vormloze en naamloze is de voorvader van de tienduizend dingen. Hoewel heden en verleden niet hetzelfde zijn, de tijd verschuift en gewoontes veranderen, is er toch niets dat niet van hieruit geordend wordt. Daarom kan men vasthouden aan de Dao van de oudheid om het nu bestaande te besturen. Hoewel de hoge oudheid ver weg is, bestaat de Dao ervan nog steeds. Daarom kan men, hoewel in het heden zijnde, zich bewust worden van het oerbegin.*²⁰

Waarom uit Tao - het vormloze - de tienduizend vormen zijn voortgekomen, is voor ons niet te bevatten. Het Chinese denken stelt zich geen 'waarom'-vragen en is evenmin uit op 'daarom' antwoorden. Het ziet van binnenuit dat alle dingen vanaf het oerbegin verbonden zijn met het mysterie van Tao, de Teh en het Ene.

Dit besef klinkt ook door in het volgende citaat uit de zogeheten Liezi. De Liezi behoort samen met de Daodejing en de Zhuangzi tot de drie grote klassieke werken van het taoïsme. De Liezi is het meest praktisch georiënteerd en weet de kerngedachten van de taoïstische filosofie op aanschouwelijke wijze duidelijk te maken. Zoals bijvoorbeeld in onderstaand citaat:

*Als een vorm zich roert, brengt hij geen vorm voort maar een schaduw.
Als een geluid zich roert, dan brengt het geen geluid voort maar een echo.
Als het Niets zich roert, dan brengt het niet Niets voort maar iets.*²¹

17. Schipper, Tao, levende religie van China, p. 50 e.v. Meulenhof, 1988.

18. Ulrich Libbrecht, Boeddha en ik, p. 14, Lannoo, 2006.

19. Libbrecht, Inleiding comparatieve filosofie, deel I, p. 182.

20. René Ransdorp, Inleiding Taoïstische filosofie, p. 51, ISVW uitgevers, 2015.

21. De Meyer, 2008, p. 59.

根

12 Oerbeelden

惚 hū 兮 xī 恍 huǎng 兮 xī 共 qí 中 zhōng 有 yǒu 象 xiàng
 vaag verbazing mistig bewondering die, dat midden er zijn beelden

惚
兮
恍
兮
共
中
有
象

‘Wanneer het Niets zich roert, dan brengt het niet ‘niets, maar ‘iets’ voort’, zo wordt in de Liezi over de creatieve werking van Tao gezegd. Het voortbrengen van dit ‘iets’ vindt niet in één keer plaats, maar is een proces van geleidelijke ontwikkeling. Tao zelf blijft altijd in het verborgene; maar er gaat van Tao een creativiteitsbeginsel uit. De Teh voert dit beginsel uit door middel van ontelbaar vele transformaties, vanuit het niet-bestaan tot in het bestaan zoals wij dit kennen. Het Ene is een eerste transformatie van de Teh.

Tao, Teh en het Ene vormen tezamen
 ‘De Oorspronkelijke Natuur’.

Alle monaden in de oerchaos liggen niet alleen ingebed in deze oorspronkelijke natuur, maar zijn er volkomen één mee. Dit gaat niet op voor de tienduizend dingen. Het tijdloze Tao doordringt weliswaar volkomen het tijdelijke, maar het tijdelijke doordringt niet het tijdloos Tao. Onze tijdelijke natuur kan en mag daarom niet gelijkgesteld worden aan de tijdloze ‘natuur’. Wij mensen, als deel van de tienduizend dingen, liggen aan de ene kant volkomen ingebed binnen de oorspronkelijke natuur van Tao, Teh en het Ene, maar zijn aan de andere kant verbonden met een natuur waarin alles tijdelijk is. Zowel de tijdelijke natuur als de tienduizend dingen liggen als potentie binnen de oerchaos. Door de samenwerking van

Hoe vaag!
 Hoe mistig!
 In het midden
 zijn beelden!
 Daodejing 21

Tao, Teh en het Ene vindt in de oer-chaos een proces plaats waarin het ‘niet-bestaan’ voorbereid wordt om zich tot ‘bestaan’ te kunnen ontwikkelen. Dit proces betreft niet iets eenmaligs, maar het voltrekt zich voortdurend, want het Ene is zonder grens, of tijd. Dit proces van wording wordt door Lao Zi in vers 21 beknopt besproken. Hij geeft in sobere bewoordingen uitdrukking aan een onvoorstelbaar groots gebeuren. Dit vers is de getuigenis van iemand die uit de eerste hand een diepe innerlijke waarheid schouwt en daarvan ‘verslag’ doet zonder persoonlijke emoties of meningen, die immers afbreuk zouden doen aan het mysterieuze karakter ervan.

Laozi 21

De ontvankelijkheid van grandioze Kracht:
 Enkel de Weg, daaraan geeft zij toe.
 Als materie is de Weg enkel ongewis, enkel onmeetbaar.
 Ach hoe onmeetbaar! Ach hoe ongewis!
 In zijn midden schuilen uitbeeldingen.
 Ach hoe ongewis! Ach hoe onmeetbaar!
 In zijn midden schuilt een wezen.
 Ach hoe verborgen! Ach hoe duister!
 In zijn midden schuilt een kiem.
 De kiem is uitermate echt.
 In zijn midden schuilt oprechtheid.
 B.J. Mansvelt Beck (uit het Chinees)

De inhoud van het onmetelijke De
 volgt alleen [maar] het Dao.
 Het Dao behandeld als een ding, is alleen
 [maar] ongrijpbaar en alleen [maar] vaag.
 Oh zo vaag, oh zo ongrijpbaar;
 toch bevat het beelden.
 Oh zo ongrijpbaar, oh zo vaag;
 toch bevat het het wezenlijke van de din-
 gen.
 Ondoorgrondelijk en diepzinnig;
 toch bevat het essentie.
 Deze essentie is zeer werkelijk; ze bevat
 groeikracht.
 Jaap Voigt (hertaling)

Opvallend is dat zowel de beelden, het wezenlijke als de kiem of essentie zich ‘in het Midden’ bevinden, dat wil zeggen: in Tao.

Het specifieke proces dat door de werking van de Teh in de oerchaos plaatsvindt, wordt omschreven als ‘vaag’, ‘ongewis, of ‘duister’. Deze termen hebben in onze cultuur een negatieve bijmaak. Wanneer het over Tao gaat, kenmerkt het taoïsme zich door een omkering van waarden. Daarom verwijzen bovengenoemde termen juist naar het meest ‘positieve’ aspect: naar Tao, dat een mysterie is dat altijd in het verborgene blijft. Voor ons gewone bewustzijn blijft dit mysterie vaag en duister. Al onze woorden zijn dan ook maar ‘bij wijze van spreken’. Toch hebben we ze nodig om ons bewust te maken van

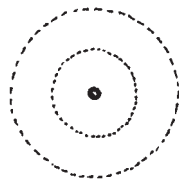
processen die met ons verstand niet te bevatten zijn, maar die we diep van binnen wel degelijk kunnen herkennen. Zhuang Zi drukt dit als volgt uit:

Hierbij komt nog dit: onze voeten betreden maar een klein stukje van alle grond, maar hoewel wat we betreden maar klein is, hebben we toch de grond die we niet betreden nodig om overal goed naar toe te kunnen gaan. En zo is ook onze menselijke kennis zeer gering, maar desondanks hebben we toch alles wat we niet weten nodig om te begrijpen wat we onder 'de hemel' verstaan.²²

Wanneer we ons bewust worden van de beperking van de woorden, ontstaat openheid voor datgene dat niet in woorden uitgedrukt kan worden. De weg van Tao volgen is als een reis door het ongewisse. Wanneer we ons daarbij op durven stellen als een verwonderde toeschouwer, ontstaat ruimte voor diverse 'waarheden', zonder dat we ons aan één ervan vastklampen alsof die de enige zou zijn. Slechts ons innerlijke kompas, dat met Tao verbonden is, wijst ons 'de weg'. Binnen de oerchaos liggen de ontelbaar vele oer-qi's. Door de werking van de Teh vinden daarin transformaties plaats. De eerste daarvan wordt in Laozi 21 als volgt beschreven:

Ach hoe onmeetbaar! Ach hoe ongewis!
In zijn midden schuilen uitbeeldingen.

Oh zo vaag, oh zo ongrijpbaar;
toch bevat het beelden.

Binnen de vormloze oerchaos schuilen oerbeelden, als symbolen die verwijzen naar het 'niets', dat geleidelijk aan een vage vorm begint te krijgen. In onze wereld hebben beelden een vorm. We nemen vormen waar doordat deze zich duidelijk van hun omgeving onderscheiden, zoals bijvoorbeeld de letters van dit papier. Binnen het Ene bestaat dit onderscheid niet, Lao Zi noemt deze beelden dan ook 'vaag' en 'ongewis'. Het zijn prototypen van alles wat ooit in onze wereld vorm zal aannemen (of elders!). Het zijn symbolen van iets dat nog geen vorm heeft, maar dat wel de mogelijkheid daartoe bezit.

Dit houdt in dat deze beelden niet alleen betrekking hebben op het weinige dat wij kennen (de tienduizend dingen in ons universum), maar ook op het vele dat wij niet kennen (het

bestaan van andere universa). De oer-energie die in het Ene is, omvat veel en veel meer dan wij ons voor kunnen stellen. Als afsluiting een tekst over het Ene geschreven door de zogenoemde 'Gele Keizer' (2698 tot 2599 v.Chr.). Hij regeerde in een gebied rond de Chinese Gele rivier, waaraan hij zijn naam te danken heeft. Zijn invloed op het oude China was dusdanig groot dat zijn geboortjaar (2698) geldt als het begin van de oude Chinese jaartelling. Nu China de laatste decennia de blik meer naar buiten richt, wordt ook in het huidige China de westerse jaartelling gebruikt. Een keizer werd in het oude China beschouwd als 'De zoon des hemels'. Hij was zowel koning als priester. Als koning leefde en werkte hij in de tijdelijke wereld, maar hij leefde bewust vanuit zijn verbondenheid met de oorspronkelijke natuur. Zo vormde hij een brug tussen beide naturen en deed hij zijn onderdanen voor hoe deze brug overgestoken kan worden. In 1973 werden in een Chinees graf een aantal op zijde gekalligrafeerde klassieke teksten ontdekt, waaronder 'De vier geschriften van de Gele Keizer'. Daaruit is onderstaand citaat afkomstig:

Het bestendige niets viel in het begin tot in de verste verten samen met de absolute leegte.

De leegte en de verste verten vormden een eenheid, zij bestendigden hun eenheid en verder niets.

Dampachtig, droomachtig: er waren nog geen licht en donker.

Het goddelijk subtiele vulde het geheel door en door, puur en roerloos, het gaf geen gloed af.

Daarom was het nog niet mogelijk er gebruik van te maken, geen der tienduizend wezens maakte er gebruik van. Daarom waren er nog geen vormen en was de absolute oneindigheid zonder naam. (...)

'Het Ene' is de benaming ervan, het lege is de woning ervan.²³

22. Schipper, 2007, hfs. 24, XIV, p. 329.

23. B.J. Mansvelt Beck, De vier geschriften van de Gele Keizer, p. 229 – 230, Kosmos – Z&K Uitgevers, 1995.